

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Carolín Hussar
ABIMATERJAL ÕPETAJATELE MARDI- JA KADRIPÄEVA TÄHISTAMISEKS
5-6AASTASTE LASTEGA
Bakalaureusetöö

Juhendaja: loodusõpetuse didaktika õpetaja Marianne Olbrei

Tartu 2019

Abimaterjal õpetajatele mardi-ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega

Resümee

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada abimaterjal õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega. Abimaterjali koostamisel on toetunud Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2011) ning valdkondade lõimimisele. Koostatud abimaterjale hindasid kuus eksperti, kes vastasid autori poolt seatud põhimõtetele. Ekspertide ülesandeks oli anda tagasiside koostatud abimaterjalile, et autor saaks vastused püstitatud uurimisküsimustele ning teha koostatud abimaterjalis muudatused ja täiustused ekspertide ettepanekute põhjal. Tulemustest selgus, et lasteasutustes tähistatakse mardi- ja kadripäeva igal aastal ning abimaterjal on sobilik õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega, kui tegevusi aitavad läbi viia õpetajad.

Võtmesõnad: tähtpäevad, abimaterjal, 5-6aastane laps, abimaterjali täiustamine

Help material for teachers for celebrating St Martin's and St Catherine's Day
with 5-6 year old children

Abstract

The aim of the Bachelor's thesis was to compile help material for teachers for celebrating St Martin's and St Catherine's Day, based on 5-6 year old children. The help material has been prepared based on the National Curriculum of the Pre-school Child Care Institution (2011) and the integration of the subject matter. The help materials were evaluated by six experts, who responded to the principles, set by the author. The task for the experts was to give feedback to the pre compiled help material in order for the author to be able to answer the research questions and make changes and improvements in prepared help materials. The results revealed St Martin's and St Catherine's Day are celebrated in childcare institutions every year. The suitability of the help material, for teachers to celebrate the St Martin's and St Catherine's Day with children aged 5-6, was also revealed, when activities are guided by the teachers.

Key words: holidays, help material, 5-6 year old child, improving help material

Sisukord

Sissejuhatus	4
Mardipäev	5
Kadripäev	7
Mardi- ja kadripäev koolieelses lasteasutuses	8
Abimaterjali koostamise põhimõtted	9
Abimaterjali lühikirjeldus	13
Töö eesmärgid ja uurimisküsimused	13
Metoodika	14
Valim	14
Mõõtevahendid	14
Protseduur	15
Tulemused ja arutelu	15
Ekspertide ettepanekud abimaterjali muutmiseks ja täiendamiseks	17
Tänu sõnad	21
Autorsuse kinnitus	21
Kasutatud kirjandus	22
Lisad	

Sissejuhatus

Võõrad kultuurid tekitavad palju meelehärmi, seades meie rahvakultuuri väärtustamise olulisuse tahaplaanile (Pärismaa, 2017). Südame ja mõistusega vastu võetud hoiakud ning käitumisnormid ongi need, mida väärtuste all mõeldakse. Väärtused kujundavadki meist selle, kes me oleme, kuidas elame ja kuidas teisi kohtleme (Eyre & Eyre, 2014). Kultuurimustrites on täheldatud muutusi, kus varem teada-tuntud kalendripühade kõrvale on hakanud tekkima võõrapärased kalendripühad nagu valentinipäev ja halloween (Aarelaid, 2011).

Rahvakalendris on teada-tuntud nii mardi- kui ka kadripäev. Mardipäeva peetakse peamiselt meeste pühaks, kuna mardipäev on seotud põllundusega. Kadripäev on naistepüha, kus on olulisel kohal kõik karjaga seonduv. Teadaolevalt oli kari naiste hoole all. Lausutud on, et mart on üle põllu, kadri üle karja. Mart annab hoogu viljakasvule, Kadri sigivust karjale (Haavik, 2006).

Meie ühiskond on palju muutunud just seetõttu, et varasemalt andsid pärimust edasi perekond ja kogukond, tehes koos argitoimetusi ning pühadetoiminguid. Praegusel ajal antakse loomulikult moel pärimust edasi aga väga vähesel määral. Oluliseks peetakse, et noored õpiksid tundma rahvakalendri tähtpäevi, sest nii tekiks neil arusaam nende pühade eesmärgist ja mõttest (Parijõgi, 2016). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on välja toodud, et laps väärtustab Eesti kultuuritraditsioone. Oluline on ka lapse individuaalsuse ja arengupotentsiaaliga arvestamine, õppimine mängu kaudu, lapse arengu ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine. Mäng on lapse põhitegevus. Mängu kaudu omandab laps uusi teadmisi, kinnistab neid ning õpib suhtlema (Ugaste, 2017). Keel on aga vahend, mida kasutatakse eneseväljenduseks ja mõtlemiseks ning enda mõtete arusaadavaks tegemisel ja teiste mõtete mõistmisel (Nugin, 2017).

Bakalaureusetöö teema valik tugineb autori eredatele lapsepõlve mälestustele, kus mardi- ja kadripäeva tähistamiseks valmistuti mitmeid nädalaid enne. Valik tugineb ka huvile tähtpäevade vastu ning autori teadmisele, et temale teadaolevalt pole eelnevalt loodud sellisel moel abimaterjale õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks. Töö eesmärk on koostada abimaterjal õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega ja saada abimaterjalile eksperthinnang ning täiendada ja muuta abimaterjali. Järgnevalt antakse teoreetiline ülevaade mardi- ja kadripäevast, tähtpäevade tähistamisest koolieelses lasteasutuses, lähtudes koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast ning valdkondade lõimimisest.

Mardipäev

Mardipäev on rahvakalendris laialt tuntud. Vanad eestlased nimetasid mardipäeva mardusepäevaks (mardus: viirastus ehk kodukäija, kes ennustas õnnetust ja surma), mil lõppes surnutele pühendatud hingedeaeg, mis kestis mihklipäevast mardini (Haavik, 2006). 10. novembrit, ehk mardipäeva, peeti vanasti oluliseks just seetõttu, et see tähistas talve algust ja põllumajandusaasta lõppu. Rahvas arvas, et mardipäeva nimi on pärit Martin Lutherilt, kes nooruses oli leiba kerjanud santimisega. Martin Luther on saanud oma nime katoliku pühaku Martinuse järgi, kelle nimepäeva tähistasid katoliiklased 11.novembril. Martinust peeti katoliiklaste seas karja kaitsjaks (Õunapuu, 2001). Mardusepäev ehk Martinuse surmapäev sai aegade jooksul nimeks mardipäev, mis hiljem loeti Martin Lutheri sünnipäevaks (Haavik, 2006). Mardipäeval arvati ka aega, nimelt tähistati siis sügistööde lõppu ja talve algust (Lään, 2017).

Mardipäeva peetakse peamiselt meeste pühaks, kuna mardipäev on seotud põllundusega. Rahvasuu on öelnud, et „Mart on üle põldude, kadri üle karja“ (Haavik, 2006, lk 24). Mardipäevaks pidid olulised välised tööd tehtud olema - linaropsimine, rehetöö, kapsaste hapendamine, vilja tuulamine (Haavik, 2006). Oluline oli ka, et lambad oleks mardipäevaks põetud, sest siis on lambad terved ja kasvatavad edaspidi head villa (Õunapuu, 2001). Ketramine oli mardipäeval keelatud, sest niiviisi võisid lambad pimedaks jääda. Mardipäeval ei tohtinud ka kududa ega nõeluda - kõik mõjus lammastele halvasti ning tõi neile õnnetust. Mardipäeval ei tohtinud ka puid raiuda, sest usuti, et siis murrab hunt loomi maha (Lään, 2017).

Mardilaupäev on päev enne mardipäeva, mil mardisandid ringi jooksid. Enne seda aga lõpetati tööd varakult, majas seati kõik korda ning koristati tube. Keskajal jõudis mardijooksu komme ka Eestisse. Vana kombe kohaselt korjati ande kirikule ja kloostri, Eestis aga endile. Mardijooksust võtsid osa enamjaolt noormehed (Haavik, 2006). Mardipäeval maskeeriti end mardiperekonnaks, mille eesotsas oli muidugi meesterahvas ehk mardiisa. Mardiperekonda kuulusid ka mardilapsed ning mardiema, keda kuigi oluliseks ei peetud. Mardiisa oli eestvedaja ning ajas pererahvaga juttu, mardiema ülesandeks oli andidekotti kaelas kanda. Martidel olid vanasti seljas käepärased rõivad nagu kõrvaklappidega talvemüts (läkiläki), karvased kasukad, vanad riided ning naised kandsid suuri rätte, mis seoti kurgu alt kinni (Hiimäe, 2010). Läbi ajaloo on püsitud traditsioon mardisantide esinemisest perekonnana ning arvatakse, et see võib viidata esivanemate kultusele (Õunapuu, 2001). Martidel oli kombeks ka oma nägu määrda tahmaga ning toppida juustesse takku ning sammalt. Nägu sai peita ka kasetohust maskide taha (Lään, 2017). Mardisantide näod oli vaatamata maskide

kandmisele või mitte kandmisele, siiski pigem inetud kui ilusad ning nende liigutused olid jõulised ja rohmakad (Hiimäe, 2010). Enne, kui mardisandid võtsid kasutusele erinevad pillid - torupill, parmupill, kannel või viiul, tantsiti ja tegutseti ainult laulu saatel. Suupill ja lõõtspill lisandusid pillide nimistusse hiljem (Haavik, 2006).

Mardiperekonda kuulus vahepeal ka teisi tegelasi nagu hobune, sikk, karu ja kurg. Hobuse ülesandeks oli joosta toas hirnudes ringi, sikk oli tüdrukute kiusaja, kes vahepeal kastis saba vette ning pritsis vett laiali. Tagurpidi tõmmatud kasukaga käis toas ringi karu, kes tegi vallatusi ning tantsis ringi. Kurg aga pidi tüdrukutele paberist nukke sülle poetama. Mardikombestik on loomadeks maskeerumine pärit vanemast ajast, sest varem arvati, et inimese hing võib ilmutada end nii looma kui linna näol (Õunapuu, 2001).

Mardisantidel oli kombeks laulda akna taga, kuid kui pererahvas neid sisse ei lasknud, siis võis neid oodata pahandus. Pahanduseks võis olla ümber tõugatud vanker või isegi ukse ette laotud puuriit. Targem oli mardisandid sisse lasta, muidu pidavat jääma pererahvas heast viljaõnnest ilma (Õunapuu, 2001). Luba tuppa astumiseks küsiti sisseastumislauluga. Haavik on näiteks toonud: „Laske mardid sisse tulla, mardid tulnud kauge’elta, läbi pika pilliroo, läbi kare kasteheina. Mardi jalad valutavad, mardi küüned külmetavad. Mart pole tulnud saama pärast, mart tuli viljaõnne pärast,, (Haavik, 2001, lk 26).

Pereisa ja pereema tervitati mardipere poolt alati kõige esimesena ning siis teisi. Martidel oli kombeks vitsakimbuga vastu tagumikku lüüa neile, kelle süü tõttu toas miski lohakil oli või kui lastel oli miski halvasti tehtud või olid nad korratud (Haavik, 2006). Vanasti usuti, et mardiisa vitsapatsutusel on suur ravivägi (Lään, 2017). Vitsaga karistamine on martidele lisandunud hiljem. Mardisantide ülesandeks oli tantsida ja mängida talunoortega, samal ajal kui pereisa ja pereema katsid laua hea ja paremaga. Lahkudes viskas mardiisa pererahvale põrandale herneid või rukkiteri, mis tal parasjagu kotis oli ning soovis head viljaõnne, karjaõnne. Pruudi- ja peiuõnne sooviti pere noortele. Mardisandid ei lahkunud tühjade kätega, pereema hoolitses selle eest, et mardisantidele alati saaks natuke toidupoolist kaasa pandud (Haavik, 2006). Mardisantide ukse taha jätmine tõi pererahvale kaasa halvad soovid nagu nälg ja karja kadu (Lään, 2017). Mardisanimine lõppes suure peo või mardipulmaga - mardinoorik ja tema peigmees. Teada on ka, et mõnel puhul kestis pulmapidu mitu päeva (Haavik, 2006). Pidupäeva sageli viimases talus, mida külastati ning ühiselt kaeti laud kogutud andidega. Kõrtsi peeti samuti üheks mardisantide peo pidamise kohaks (Õunapuu, 2001). Pidupäev oli koht kus mängida, tantsida ja laulda (Lään, 2017).

Söögipooliseks oli mardipäeval igal juhul liha, oli selleks siis loom või lind. Öeldud on ka, et palja liha söömine aitas uuel aastal lambakasvatusele kaasa. Mardi-nimeliste ning

mardisante kostitavate perede ülesandkes oli pakkuda joodavat, milleks oli siis kali ja õlu (Õunapuu, 2001). Nii nagu mardisandid, olid ka kadrisandid maskeerituna ükselt uksele lauluga sissepalujad. Mardisante teati enamjaolt mustadena, kadrisante see-eest puhaste ja valgetena.

Kadripäev

Kadripäev on oma nime saanud Lääne-Euroopas üsna tuntud naispühaku Katariina järgi. 25. novembril peetakse legendi järgi naispühaku Katariina märtrisurma mälestuspäevaks. Katariina oli austatud ka kui lammaste patroon (hooldaja, kaitsja) (Haavik, 2006).

Kadripäev on naistepüha, kus on olulisel kohal kõik karjaga seonduv, sest teadaolevalt oli kari naiste hoole all. Rahvasuus peetakse kadrisante karja kaitsjateks (Õunapuu, 2001). Lausutud on, et mart on üle põllu, kadri üle karja ning mart annab hoogu viljakasvule, kadri sigivust karjale. Seetõttu, oli kadripäeval keelatud kõik villaga seotud tegevused nagu kudumine, ketramine, kraasimine ja õmblemine, et tagada lammaste sigivus (Haavik, 2006). Usuti ka, et kui tehti neid töid, jäid lambad pimedaks (Lään, 2017). Keelatud oli ka loomade tapmine ja jahipidamine. Kui seda siiski tehti, usuti, et see toob kaasa halba õnne nii jahipidamises kui ka toidulaual. Soovituslik oli hoolitseda karja eest eriti hästi ning lambaid põeti kadripäeva paiku (Haavik, 2006).

Vanasti jooksid kadrisanti nii neiud kui ka noormehed, kes kõik olid riietatud naisteks. Linadest tegid kadrid endale ilusad ja valged riided. Kasutati ka satse ja volange, mis olid linna- või sakstetaolised rõivad. Peakatteks olid erinevad looridega kübarad (Õunapuu, 2001). Kadrisandid esinesid tihti perekonnana, eesotsas kadriema või kadrinoorik ning kadrilapsed, kellele ande kogumas käidi. Perekonda kuulus ka kadriisa, kes kandis endaga kaasas tihtilugu „kadrihane“ (õlgedest tehtud hanekuju), kes kimbutas lapsi ning kontrollis laste lugemisoskust (Haavik, 2006). Kadriemaga oli kaasas kaltsudest rätiku sisse keeratud „kadrititt“. Kadriema palus kõigil ka oma titte vaadata, mille eest pererahval tuli tittele hambaraha anda. Kadrisandid helistasid ka kellukesti ning mõned kadrisandid kandsid hobusekuljuseid lausa kaelas (Õunapuu, 2001). Pillimäng, laul, kellahelistamine ning lärm käis ka kadrisantide santimise juurde nagu mardisantidelgi (Lään, 2017). Kadrijooks ja mardijooks on üsna sarnased, kuigi kadrisandid on oma tempude ja jutuga tagasihoidlikumad. Kadrid laulsid samuti nagu mardid ning palusid luba tuppa sisenemiseks. Mardid olid need, kes pidid luba küsima, kadridel lubati ka ilma laulmata sisse astuda. Kadrid püüdsid tuppa siseneda naissandid paaris, et pere lammastel sünniks kaksikud utetalled, kui juhtusid aga meessandid sisenema, siis sünnisid lammastele oinatalled. Kadrid soovisid pererahvalt

enamjaolt villa. Kadri- ja mardisantide laulud on enamjaolt samad, vahelduvad vaid sõnad „mart“ või „kadri“ (Õunapuu, 2001). Vitsakimp oli ka kadrisantidel kaasas, millega löödi pereliikmetele kergeid sopse ja sooviti tervist (Haavik, 2006). Lahkudes soovisid kadrisandid pererahvale head karjaõnne, kanad munele ning tütreid mehele ning teatasid ka peatsete jõulude saabumist (Lään, 2017). Tembutada oskasid kadrid nagu mardidki, kui neid sisse ei lastud - puuriit ukse ette või mõni muu ese. Karistuseks toppisid kadrid isegi korstnaid kinni ja lasid loomi laudast välja ning laulsid samal ajal sajatuslaule, mida kardeti (Haavik, 2006). Kadrisantidel oli ka üks eriline komme, et kadri peab „pissima“. Selleks läks kadrisant pererahva joogiveeämbri juurde ning tõstnud seelikusaba üles ja „pissinud“ sinna peidetud veepudelist. Mõnel korral pissiti ka nurka ning joosti toas ringi vett pritsides ja karjudes, et Kadri pissib (Lään, 2017).

Kadrisandid pidasid samuti pidu nagu mardisandid, kogunedes kuskile tallu (Õunapuu, 2001). Kadriööl toimus ka ennustamisi, näiteks südaööl ringis istuvate tüdrukute keskele pandi hani või muu lind ning kelle juurde lind läks, see pidi kõige kiiremini mehele saama. Kadriööl tuppa toodud ja vette pandud kirsioks, mis jõuluks lehte puhkes, näitas samuti kosilase peatset saabumist (Haavik, 2001). Kadripäeva toidulauale kuulus lambaliha, tangupuder, kama ja oad (Lään, 2017).

Mardi- ja kadripäevaks maskeerimine on vana ja üldlevinud komme. Planeerimiseks ja ettevalmistamiseks on aega rohkem kui need kaks päeva. Maskeerimine annab võimaluse kujutlusvõimet rakendada ja mingis endavalituse osas esineda (Hiimäe, 2010). Sellised väikesed tegemised on just need, mis meie traditsioone aitavad hoida ja neid väärtustada. Iga väike tegu on suur. Järgmises peatükis on välja toodud mardi- ja kadripäeva tähistamisest koolieelses lasteasutuses ning millest lähtuda.

Mardi- ja kadripäev koolieelses lasteasutuses

Täheldatud on, et avalikus ruumis on üha rohkem märgata halloween'i ning mardi- ja kadripäeva teemadel jäädakse üha enam ükskõiksemateks. Oluliseks peetakse õpetajate poolset selgitust, et eri rahvad tähistavad samasisulisi tähtpäevi eri ajal ja eri moel ning see teebki kultuurid huvitavaks (Pärismaa, 2018).

Mitt (2012) on kirjutanud:

Eesti rahvas on suutnud oma kultuuri säilitada läbi aegade. Väärtused lähtuvad kultuurist. Meie rahvakultuur on talletanud meie esivanemate tarkused tulevaste põlvkondade jaoks meie muinasjuttudes, vanasõnades ja muus rahvapärarimuses. Traditsioonid annavad juured, annavad enesekindluse ja sisemise väärikuse. Eesti rahvuskultuur on eestluse säilimise alustala (lk 14).

Traditsiooniliselt tähistatakse Eesti lasteaedades mardi- ja kadripäeva. Igapäevaselt on kasutusel folkloorielemendid ning väärtustatakse kodukohta ja selle erilisust (Mitt, 2012). Südamel ja mõistusega vastu võetud hoiakud ning käitumisnormid ongi need, mida väärtuste all mõeldakse. Väärtused kujundavadki meist selle, kes me oleme, kuidas elame ja kuidas teisi kohtleme (Eyre & Eyre, 2014). Aidates lapsel aru saada ja aktsepteerida sarnasusi ja erinevusi, aitab see kaasa ka lapse arusaamale tema ja teiste inimeste olemasolule siin maailmas (Tirrell-Corbin, s.a.). Mardi- ja kadripäeva traditsioone ning nende tähtpäevade väärtustamist saab koolieelses lasteasutuses edasi anda igapäeva toimingutega, lõimides erinevaid valdkondi koos tavade ja kommetega.

Abimaterjali koostamise põhimõtted

Lähtuvalt koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2011), on välja toodud põhimõtted, mida kasutatakse, et luua abimaterjal õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks. Lasteasutus väärtustab Eesti kultuuritraditsioone. Oluline on lapse individuaalsuse ja arengupotentsiaaliga arvestamine, õppimine mängu kaudu, lapse arengu ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine. Koostatud tegevused on mängulised, tegevused nõuavad ka omavahelist suhtlemist, et tegevusi gruppides läbi teha. Tegevuste keskused loovad temaatilise keskkonna, et aidata lastel läbi mängu kogeda tähtpäevadega seonduvat. Kõiki tegevusi saab vastavalt laste individuaalsusele ning arengupotentsiaalile kohandada ja muuta. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtetes on olulisel kohal kõnearendus, kus lapsi õpetatakse keelevahendeid kasutama suhtlemisel, tegevuste kavandamisel ning teadmiste omandamisel (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Kõne arengutaset peetakse üldise arengu näitajaks (Tulviste, 2008). Lapse kõne arengu toetamine on oluline erinevates tegevustes, nii igapäevastes toimingutes, käelistes tegevustes kui ka mängus. Eesmärgiks on lapse toimetulek igapäevases suhtlemises, kasutades kõnes õiget hääldust, mitmekesist lauseehitust ja sobivaid grammatilisi vorme (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Teadmisi on lapsele kõige kergem edasi anda mängides, kuna mehaaniline õppimine tekitab lastes raskusi (Taba, 2015). Üks olulisemaid üldoskusi on mänguoskus, sest eelkooliealise lapse põhitegevuseks on mäng (Koolieelse lasteasutuse... 2011).

Valdkondade lõimimine. Võttes arvesse eelnevalt mainitud koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava põhimõtteid, tuuakse välja valdkondade lõimimine tähistamiseks tähtpäevi. Mardi- ja kadripäeva tähistamisel on oluline luua keskkond, mis toetab temaatikat. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on kirjas, et õppesisu- ja tegevuste lõimimisel

lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest, mis on valdkondade kaupa esitatud. Siinkohal toetatakse valdkondade „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Kunst“, „Muusika“ ja „Liikumine“ lõimimisele. Koolieelses eas on mäng lapse põhitegevus. Erinevate valdkondade sisusid lõimides, toetatakse mänguuskuse kujunemist kõigi õppe-ja kasvatustegevuste kaudu (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Mängu kaudu omandab laps uusi teadmisi, kinnistab neid ning õpib suhtlema. Mäng on lapse igakülgse arengus oluline. Mängus õpivad lapsed kõnelema, kus õpetaja süvendab laste grammatiliselt ja häälduselt õiget keelekasutust ning laiendatakse sõnavara (Ugaste, 2017). Sotsiaalse arengu seisukohalt on mäng oluline keskkond, kus lapsed saavad turvaliselt harjutada suhtlemist teiste lastega (Kikas & Niilo, 2008). Mängukeskkond annab suurepärase võimaluse luua kõnekeskkonna, kus mängijatel tekib vajadus ja suutlikkus kõneleda (Ugaste, 2017). Mardi- ja kadripäeva tegevused on loodud erinevate, temaatikat toetavate keskkondadena, kus lapsel on võimalus märgata, vaadelda ning tegutseda mardi- ja kadripäevaga seonduvalt. Laps saab tegevusi läbides ise kõneleda oma mõtetest ja ideedest. Õpetaja jutustab lühikesi jutukehi, mida laps kuulab.

Valdkonna *Mina ja keskkond*, eesmärgiks peetakse, et laps oskab väärtustada eesti kultuuritraditsioone, kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone. „Mina ja keskkond“ sisu sotsiaalsest keskkonnast hõlmab endas eesti rahva tähtpäevi, kombeid ja üldinimlikke väärtuseid. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel on oluline, et valdkonna temaatika valitakse lapse igapäevaelust ning teda ümbritsevast keskkonnast (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Keskkond on see mis stimuleerib lapsi õppima. Lastele mõeldud keskkond peaks sisaldama mitmeid stimuleerivaid allikaid, et julgustada laste arengut nii füüsiliselt, kognitiivselt, emotsionaalselt kui ka sotsiaalselt (Wardle, 2007). Vanuseliselt on välja toodud, et laps oskab kirjeldada tähtpäevade tuntumaid rahvakombeid ning tegevusi, mis on nende tähtpäevadega seotud. Igapäevaelu mõjutajateks on tähtpäevad ja rahvuslikud pühad, mis annavad sotsiaalsele keskkonnale raamid ning juured individile (Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009). Vastavalt mardi- ja kadripäevale, tuleks luua temaatiline keskkond lastele, mis toetaks nende tähtpäevade käsitlemist. Kõiki koostatud tegevusi toetavad temaatilised jutukesed, mis annavad lapsele võimaluse enne tegutsemist arutleda ja planeerida tegevuse käiku. Erinevate abistavate vahenditega temaatiline keskkond, annab lapsele võimaluse suhelda ja arutleda nähtu ning kuuldu üle. Keskuste näol on loodud lastele huvipakkuvad võimalused kogeda mardi- ja kadripäevaga seonduvaid tegevusi.

Valdkonnas *Keel ja kõne*, peetakse lapse kõne arengu toetamist oluliseks kõikides tegevustes - mängimine, käelised tegevused, muusikategevused ning igapäevatoimingud.

Koos täiskasvanuga tegutsedes õpib laps rääkima reaalses suhtlussituatsioonides (Koolieelse lasteasutuse...2011). Eelkõige on selleks laste algatusel ning täiskasvanu poolt juhitud mäng, mis on ideaalseks keeleoskuse arendamiseks (Hirsh- Pasek, Michnick, Golinkoff, Skolnick Weisberg, & Zosh, 2013). Oluline on, et laps kuuleks kõnet ning saaks ka ise kõneleda ning selleks tuleks luua kõnekeskond. Mänguliselt ja igapäevategevustega seostuvalt õpetatakse lapsele esmaseid lugemise ja kirjutamise oskusi (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Vaatluste ja täiskasvanute seletuste abil konstrueerivad koolieelikud uusi teadmisi maailmast. Täiskasvanu kõne toetab last meeldejätmisel, meenutamisel, mõtlemisel ja uute teadmiste loomisel (Hallap & Padrik, 2008). Keele abil saame mõtlemist väljendada, arendada ning teistega oma mõtteid jagada (Nugin, 2017). Mida rohkem on sõnu lapse sõnavaras, seda rohkem on ta suuteline taipama, mida ta kuuleb ja kirjutab. Lapsed hakkavad kuulma ja tundma sõnu veel enne kui neid õelda oskavad (Walsh, 2017). Erinevad visuaalsed pildid ning tegevused aitavad mõista näiteks mardi- ja kadriperede väljanägemisi. Martidel olid vanasti seljas käepärased rõivad, näiteks kõrvaklappidega talvemüts (lakiläki), karvased kasukad, vanad riided ning naised kandsid suuri rätte, mis seoti kurgu alt kinni (Hiimäe, 2010). Kadrisandid esinesid tihti perekonnana, eesotsas kadriema või kadrinoorik ning kadrilapsed, kellele ande kogumas käidi (Haavik, 2006). Kirjalikus kõnes pööratakse tähelepanu üksikute sõnade kirjutamisele (Hallap & Padrik, 2009). Laps oskab kirjutada oma nime valminud töödele ning õpetaja ettehäälimisel tuleb toime ka teiste lühemate sõnade kirjutamisega nagu näiteks Mart või Kadri.

Valdkonnas *Matemaatika*, on oluline, et laps avastaks esemetevahelisi seoseid, leides esemete erinevusi ja sarnasusi ning omab oskust, et neid järjestada, rühmitada ja loendada (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Eeldatavalt oskab 5-6aastane laps loendada 12 piires ning teab arvude rida 12ni (Sikka, 2009). Eelnimetatu saavutamiseks on oluline lapse suunamine nähtuste ja esemete maailmas nii korrastamisel, kujundamisel kui ka orienteerumisel (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Matemaatika valdkonnas on oluline ka teistega suhtlemine, mis aitab kaasa nii sotsiaalsetele oskustele kui ka matemaatika õppimisele. Koos mängides vahetavad lapsed ideid ja mõtteid ning parandavad üksteist. „Matemaatika“ valdkonnas omandavad lapsed uusi mõisteid erinevate ideede ja seoste kirjeldamisel (Palu, 2008). Laps jäljendab läbi matemaatika tegelikkust ning väljendab ka oma uudishimu. Erinevaid ajalõike seostavad lapsed endale tähtsate sündmuste näol, sünnipäev on juunis, jõulud on talvel (Sikka, 2009). Mardipäev kuulub ajajärgult sügisesse ja kadripäev hilis-sügisesse. Mardipäeva rühmitamisülesanne, kus viljaterad on läinud segamini ubade ja hernestega ning laste ülesandeks on leida õige koht esemetele, rühmitamise teel. Kadripäeva loendamisülesanne herneste ja ubade abil, jälgides juhendavaid pilte ning täringuid.

Valdkonnas *Kunst*, antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ning võimalus väljendada oma maailmanägemust. Teemasse sisse elamiseks kasutatakse mängu, muusikat, lihtsat lavastust või jutu lugemist. Kunstis on oluline ka kunstiteoste vaatlemine, vestlemine kunstiteostest ning tolerantne suhtumine kaaslaste töödesse (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Koolieelsel perioodil on oluline, et laps saaks end vabalt väljendada ning tegutseda, mis omakorda loob positiivseid emotsioone. Sisemine motiveeritus ja loomulik huvi kõige vastu paneb lapse tegutsema (Vahter, 2008). Läbi kunsti jutustab laps oma piltides tuttavatest asjadest, kogetud sündmustest ning fantaasiast. Tähtpäevakaardi kujundamine motiividega, vastavalt sündmuse meeleolule (Oll, 2009). Siinkohal saab laps loovalt kujutada just neid mardi- ja kadripäevaga seonduvaid tegevusi ja esemeid, mis tema jaoks on olulised ja märkimisväärsed. Kunstinäitus ning sellega kaasnev tööde vaatlemine. Vajadusel võib tegevust saata taustal mängiv muusika või võimalus ise ümiseda tähtpäevadega seonduvat lauluviisi.

Valdkonnas *Muusika*, on olulisel kohal aktiivne muusikaalane tegevus, mis annab võimaluse kujundada ja arendada lapse muusikalisi ja loomingulisi võimeid, väärtushinnanguid ning kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust. Muusikat kasutatakse ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades. Muusikaliste väljendusvahenditega on seotud kõnemängud ja neid aluseks võttes saame edendada ka laste verbaalset eneseväljendust (Pullerits, 2008). Muusika on igapäevaelu osa nii pidulike sündmuste puhul kui ka argipäevas. Muusika eesmärgiks on, et laps tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest nii rühmas kui ka üksi ning suudab end loovalt väljendada läbi laulmise, tantsimise ja pillimängu (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Kadrid ja mardid laulsid ning palusid luba tuppa sisenemiseks. Kadri- ja mardisantide laulud on enamjaolt samad, vahelduvad vaid sõnad „mart“ või „kadri“ (Õunapuu, 2001). Eeldatavalt laulab laps peast mõningaid rahva- ja lastelaule, mis aitavad kaasa lapse identiteedi kujundamisele (Kiilu & Muldma, 2009). Siinkohal on abimaterjalis välja toodud, et lapsed laulavad teada-tuntud sisselaskmislaule, meisteradavad pille ning laulavad erinevas rütmis ketramislaulu.

Valdkonnas *Liikumine*, suunatakse lapsi kaaslastega arvestama, emotsioone kontrollima ja valitsema ning oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama. Liikumistegevustega kujunevad lastel positiivsed iseloomuomadused kui kehaliste harjutustega regulaarselt tegeleda (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Eeldatavalt peaks laps suutma liikuda muusika järgi iseseisvalt ja vabalt, kasutades lihtsamaid tantsusamme nii üksi kui ka rühmas (Oja, 2009). Liikumine kui ka aktiivne mäng on lapse arengu, eriti kehalise arengu, lahutamatu osa. Vähene liikumine mõjutab lapse arengut mitmeti: üldfüüsiliselt, psüühiliselt, emotsionaalselt

ja sotsiaalselt (Oja, 2008). Liikumismängudel on iseseisvad eesmärgid liikumisõpetuses, kuid läbi liikumismängude kinnistatakse ka oskusi ning teatud teadmisi (Oja, 2009). Ühtse meeskonnana liikumine keskusest keskusesse tähtpäevade tähistamisel. Erinevad liikumisülesanded tegevuste läbimisel, olgu selleks siis liikumine mardi- või kadriperekonnana või mänguline tegevus peakatetega. Mardipidu ja kadrikarnevalil saavad lapsed vabalt liikuda ja tantsida.

Abimaterjali lühikirjeldus

Abimaterjal mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega on loodud abistavate juhiste näol, et toetada õpetajate tööd. Töös on loodud lihtsad rollimängud mardi- ja kadripäeva sissejuhatusteks. Eraldi on välja toodud ka lühikesed reeglid nimetusega teadmiseks õpetajale, mis aitab rühmas toimuvat korraldada. Abimaterjali tegevused on jagatud temaatilisteks keskusteks, mis annab õpetajale võimaluse tegevusi lisada või vähendada vastavalt vajadusele. Kõikide keskuste sissejuhatajaks on õpetaja, kes räägib ette lühikese sissejuhatava jutu, et lapsed saaksid aimu järgnevast tegevusest. Sissejuhatavad jutud pärinevad teemakohastest raamatutest, mida juttude koostamisel kasutati. Abimaterjali sissejuhatavad jutud on kokku pandud nõnda, et need oleks lühikesed ja tegevust toetavad.

Koostatud abimaterjalil on iga keskuse tegevuse alla märgitud eesmärgid, vahendite nimekiri, tegevuste ettevalmistused ning valdkonnad. Eelnevalt nimetatud osad annavad õpetajale võimaluse luua keskused ja seada valmis vajaminevad töövahendid. Abimaterjali tegevusi saab kasutada eraldiseisvate tegevustena. Tegevused ja pildimaterjal, on autori poolt välja mõeldud, lähtudes mardi- ja kadripäeva traditsioonidest, valdkondade lõimimisest ning mängulisusest.

Töö eesmärgid ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk oli koostada õpetajatele abimaterjal mardi-ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega. Oluline on saada koostatud abimaterjalile eksperthinnang ning abimaterjali muuta ja täiendada vastavalt ekspertide soovitudele. Eesmärkide täitmiseks esitati järgnevad uurimisküsimused:

1. Kuidas hindavad eksperdid abimaterjali sobivust mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega?
2. Kas ja mil määral tähistavad eksperdid rühmas mardi- ja kadripäeva?
3. Millised on ekspertide ettepanekud koostatud abimaterjali muutmiseks ja täiustamiseks?

Metoodika

Valim

Uurimuses osales Tallinna viie lasteaia koolieelse lasteasutuse õpetajad. Valim oli ettekavatsetud ehk eesmärgipärane, kuhu kuulusid autori põhimõtetele vastavad eksperdid (Õunapuu, 2014). Põhimõtetest lähtuvalt kuulusid valimisse koolieelse lasteasutuse õpetajad, kes töötavad hetkel 5-6aastaste lastega ning omavad erialast haridust. Valimisse kuulusid lõplikult kuus õpetajat, viiest lasteaiaast, millest kaks ühest ja samast lasteaiaast. Eksperptide anonüümsuse tagamiseks märgiti eksperdid sünonüümidega *Ekspert 1*, *Ekspert 2*, *Ekspert 3*, *Ekspert 4*, *Ekspert 5*, *Ekspert 6*. Alljärgnevas tabelis on välja toodud põhimõtetele vastavad eksperdid (Tabel 1).

Tabel 1. Põhimõtetele vastavad eksperdid

<i>Ekspert</i>	<i>Haridustase</i>	<i>Staaž</i>
<i>Ekspert 1</i>	<i>Eelkooli- ja esiõpetuse õpetaja</i>	<i>14 aastat</i>
<i>Ekspert 2</i>	<i>Muusikateadus ja muusikapedagoogika (magister)</i>	<i>4 aastat</i>
<i>Ekspert 3</i>	<i>Rakenduslik kõrgharidus lasteaiaõpetaja erialal</i>	<i>17 aastat</i>
<i>Ekspert 4</i>	<i>Pedagoogiline kõrgharidus</i>	<i>40 aastat</i>
<i>Ekspert 5</i>	<i>Koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala (bakalaureusekraad)</i>	<i>35 aastat</i>
<i>Ekspert 6</i>	<i>Koolieelse lasteasutuse õpetaja</i>	<i>7 aastat</i>

Mõõtevahendid

Uurimistulemuste saamiseks koostati avatud küsimustega küsimustik, kus eksperdid said oma mõtted ja ideed kirja panna. Küsimustiku koostamisel võeti aluseks eelnevatel aastatel koostatud bakalaureusetööd, kus autorid koostasid samuti abimaterjali ning ekspertide poolsete hinnangutele tuginedes viisid sisse muudatused ja täiendused (Vals 2017; Sepp, 2018). Küsimustik kohandati vastavalt vajadusele, et saada koostatud abimaterjalile tagasiside. Oluline oli lähtuda ka abimaterjali koostamise eesmärkidest ning uurimisküsimustest. Koostatud küsimustiku juhatas sisse lühike kirjeldus eesolevast küsimustikust, selle sisust ning eesmärkidest ning anonüümsuse tagamisest. Küsimustik jaguneb neljaks osaks. Esimene osa koosneb küsimustest abimaterjali, kui terviku kohta (küsimused 1-5). Teine osa koosneb keskuste tegevuste individuaalsele läbi vaatamisele ja analüüsimisele, mis on vormistatud tabelina (küsimused 6-8). Kolmandas osas kajastuvad vormistus, tegevuste arusaadavus ja ettepanekud (küsimused 9-11). Neljas osa hõlmab koolieelse lasteasutuse õpetaja taustandmeid.

Protseduur

Ekspertid valiti selektiivselt, lähtudes autori poolt seatud põhimõtetele. Koostatud abimaterjal saadeti e-kirja teel esmalt lasteaedade juhtkondadele, kes andsid tagasiside ekspertide nõusolekust või loobumisest. Põhjus nõusoleku saamiseks oli seetõttu, et esimesel korral vastati, et teema pole hetkel aktuaalne ja nõusolek jäi saamata. Nõusolek saabus juhtkonna poolt e-kirja vahendusel. Abimaterjal ja küsimustik saadeti autori poolt juhtkonnale, kes edastas need ekspertidele. Küsimustikuga tutvusid ja vastasid ekspertid ajavahemikus 8. aprill - 26. aprill 2019. Täidetud küsimustikud saadeti autorile samuti e-kirja vahendusel. Kogutud andmed töödeldi käsitsi ning sisuanalüüsiks kasutati induktiivset lähenemist (Kalmus, Linno & Masso, 2015).

Tulemused ja arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada abimaterjal õpetajatele, mille abil tähistada mardi- ja kadripäeva 5-6 aastaste lastega. Küsimustiku esimeses osas uuriti ekspertide arvamust koostatud abimaterjalile kui tervikule. Kaks esimest küsimust puudutasid abimaterjali eakohast sobivust 5-6aastaste lastele. Kõigi kuue eksperti hinnangul on tegevused enamjaolt eakohased, kuid vajavad täiskasvanu suunamist ja abistamist. Kohati tegevused keerukamad ning sobiksid 6-7 aastastele lastele. Eale mittevastavusena toodi välja keskus „Oad, herned, järjest loe“, kus piisaks 10-ni loendamisest (Ekspert 1). Eeldatavalt oskab 5-6aastane loendada 12 piires (Sikka, 2019). Eakohaste mitesobivustena toodi oma rühmale toetudes välja ka sõlme sidumine, ise laulu tempo valimine, puuduvate meisterdamisvahendite jagamine (konflikt või solvumine), rühmadesse jagamine, joonistusoskus pole nii hea mõistekaartide tegemiseks ning palju uusi sõnu (Ekspert 2). Tegevuste maht ja arv oli ekspertide arust mahukas ning tuleks jaotada mitmele päevale (Ekspert 1, Ekspert 6), nädalale (Ekspert 2, Ekspert 4, Ekspert 5) või koguni maja ürituseks teha (Ekspert 3). Kolmas küsimus oli abimaterjalile seatud eesmärkide täitmisest läbi tegevuste, mille ekspertid hindasid heaks. Neljas ja viies küsimus olid seotud abistavatest võimalustest tegevusi läbida. Abimaterjali osa, teadmiseks õpetajale, peeti oluliseks ning abistavaks teguriks, et tegevusi läbi viia (Ekspert 2, Ekspert 3). Tekkisid ka küsimused, kuna ja kes seda osa kasutab (Ekspert 1). Sissejuhatavaid jutukesi peeti abistavaks osaks, laste tähelepanu koondajateks, kuid ka rasketeks lastele võõraste sõnade tõttu (5 eksperti). Arusaamatuks jäi jutukeste esitamise aeg õpetaja poolt (Ekspert 1). Kuuendas küsimuses paluti ekspertidel anda tagasiside tähtpäevade sissejuhatavatele rollimängudele. Ekspertid pidasid neid sobilikeks ja abistavateks.

Kuidas hindavad eksperdid abimaterjali sobivust mardi- ja kadripäeva tähistamiseks

5-6aastaste lastega?

Abimaterjali sobivuse väljaselgitamiseks, mardi-ja kadripäeva tähistamiseks 5-6 aastaste lastega, koostati tabel. Tabelisse märgiti tegevused ning tegevuste järgi lahtrid kirjetega: sobiv ja mitesobiv. Ekspertide poolt tuli täita vastav lahter ning põhjendada. Iga tegevust vaadeldi individuaalselt. Tabelid koostati nii mardi- kui ka kadripäeva tegevuste sobivuse hindamiseks 5-6aastastele lastele. Tulemused on märgitud tabelitesse (tabelid 2-3).

Tabel 2. Mardipäeva tegevuste sobivus 5-6aastastele lastele ekspertide hinnangu põhjal

Tegevus	Sobivus	Mittesobivus
Mart, mardikene, tule appi!	6	1
Ei Mart see ilma laulu ja tantsuta saa	5	3
Mardisant ei saa olla ilma maskita	6	1
Luba ma seletan Sulle mardikene! ehk Mardipäeva alias	6	2
Mardisantidel on pidu ehk karneval	6	-

Märkus: Loendatud on ka neid ekspertide vastuseid, kus kajastub ühe tegevuse kohta nii sobivus kui mitesobivus.

Tabel 3. Kadripäeva tegevuste sobivus 5-6aastastele lastele ekspertide hinnangu põhjal

Tegevus	Sobivus	Mittesobivus
Oh Sa väiksekene, kadrititekene	6	2
Ketra, ketra kadrikene, püga, püga kadrikene	5	4
Kadrisantidel läksid kübarad/pearätid jooksma	6	2
Oad, herved, järjest loe	6	2
Kadrikarneval!	6	1

Märkus. Loendatud on ka neid ekspertide vastuseid, kus kajastub ühe tegevuse kohta nii sobivus kui mitesobivus.

Eelolevatest tabelitest (tabelid 2-3) võib näha, et ekspertide hinnangu põhjal enamus tegevusi sobivad 5-6aastastele lastele, kuid märgitud on ka samade tegevuste juurde mitesobivused. Põhjendused toodi oma rühmast lähtudes, et tegevused on 5-6aastastele kohati rasked. Oluline on lapse individuaalsuse ja arengupotentsiaaliga arvestamine, õppimine mängu kaudu, lapse arengu ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine. Koolieelses eas on mäng lapse põhitegevus. Erinevate valdkondade sisusid lõimides, toetatakse mänguoskuse kujunemist kõigi õppe-ja kasvatustegevuste kaudu (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Kõik tegevused on valdkonniti lõimitud ning soovituslike juhistena koostatud, mis annab õpetajatele võimaluse tegevusi kohandada vastavalt oma rühmale.

Kas ja mil määral tähistavad eksperdid rühmas mardi- ja kadripäeva?

Teise uurimisküsimusena sooviti teada saada, kas ja mil määral tähistavad eksperdid rühmas mardi- ja kadripäeva. Selleks esitati küsimus, millele eksperdid said vabas vormis vastata. Kõikide ekspertide poolt on välja toodud, et mardi- ja kadripäeva tähistatakse igal aastal. Üritused on nii rühmasisesed kui ka üle lasteaia toimuvad, kus võetakse vastu mardi- ja kadrisante või joostakse ise ning suuremal juhul tähistatakse ühiselt saalis. Mardipäeval peetakse oluliseks maski ning kadripäeval valget riietust (Ekspert 2, Ekspert 4). Lauldakse vastavaid laule ning lapsed kuulavad õpetaja poolseid jutte traditsioonidest (Ekspert 2, Ekspert 3, Ekspert 4). Täiskasvanu kõne toetab last meeldejätmisel, meenutamisel, mõtlemisel ja uute teadmiste loomisel (Hallap & Padrik, 2008). Kaasatud on ka muusikaõpetajad, kes viivad ise läbi ühise mardi- ja kadritralli (Ekspert 4, Ekspert 5). Muusika on igapäevaelu osa nii pidulike sündmuste puhul kui ka argipäevas. Muusika eesmärgiks on, et laps tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest nii rühmas kui ka üksi ning suudab end loovalt väljendada läbi laulmise, tantsimise ja pillimängu (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Ühel korral mainiti ära ka halloweenist, kui teise kultuuri tähtpäevast rääkimine ning lisati, et igal aastal püütakse mõne teise kultuuri tähtpäevast rääkida (Ekspert 2). Eelnevale järeldusi tehes, võib öelda, et mardi- ja kadripäeva tähistatakse rühmades, rääkides lastele traditsioonidest ning teemakohaselt meisterdades. Korraldatakse ka ühisüritusi, kus tähistatakse tähtpäevi koos. Joostakse vastastikku rühmade vahel nii mardisanti kui kadrisanti. Oluliseks peetakse õpetajate poolset selgitust, et eri rahvad tähistavad samasisulisi tähtpäevi eri ajal ja eri moel ning see teebki kultuurid huvitavaks (Pärismaa, 2018).

Ekspertide ettepanekud abimaterjali muutmiseks ja täiendamiseks

Ekspertidel paluti kirja panna ettepanekud abimaterjali muutmiseks ja täiendamiseks, mille autor viib sisse peale ekspertide ideede selekteerimist. Küsimustikus esitati eraldi ettepanekute kohta küsimus, et täiendada abimaterjali ning viia sisse vajalikud muudatused. Ekspertide poolt lisati ettepanekuid ka kogu küsimustiku vältel. Kõigi ekspertide ettepanekuna toodi välja, et tegevused võiks jagada nädala peale ning korraldada ka maja ürituseks, kaasates kõiki rühmi ja õpetajaid. Teemast lähtuv planeerimine, võimaldab paika panna tegevused valdkonniti, mida saab lõimida nii nädala kui kuu lõikes (Nugin & Õun, 2017). Abimaterjalis oli välja toodud sissejuhatavate rollimängude juures, et tegevused eelnevad tähtpäevadele. Sisse viiakse muudatus, et oleks kergem aru saada tegevuste toimumise ajast.

Ekspertidel oli mitmeid tähelepanekuid tegevuste osas, mis vajaksid õpetaja poolset abistamist ja juhendamist ning õpetaja-abi kaasamist tegevustesse. Täiskasvanu kõne toetab last meeldejätmisel, meenutamisel, mõtlemisel ja uute teadmiste loomisel. Vaatluste ja täiskasvanute seletuste abil konstrueerivad koolieelikud uusi teadmisi maailmast (Hallap & Padrik, 2008). Autor toob muudatusena sisse, märkida selgemalt õpetajate ja õpetaja-abide osalust tegevustes ning tuua välja võimaluse teha ühe ja sama tegevusega keskuseid näiteks kaks. Ekspert 1 ja ekspert 3, tõid välja, et abimaterjal võiks olla lihtsamini jälgitav, kuna sissejuhatavad jutud teevad kogu teksti raskesti jälgitavaks, kuid üldiselt on abimaterjal arusaadav. Ettepanekut arvesse võttes, korrastab autor töö struktureeritust erinevate jutukastidega. Ekspert 2 lisas omalt poolt, et võiks olla ka pildimaterjal ning liiusalme nii mardi- kui kadripäeva kohta. Ettepanekuna lisab autor mõned pildimaterjalid töö näitlikumaks tegemiseks, kuid liiusalmide osas on ekspertidest õpetajatel võimalus tegevustesse vajadusel ise leida ja sobitada.

Abimaterjali osa, teadmiseks õpetajale, tekitas kolmes eksperdis küsimuse, kuna seda kasutatakse ja kelle jaoks see on. Kuna rühmas tegutsedes on vaja reegleid, mida järgida, pani töö autor mõned kirja, et oleks võimalik neid vajadusel kasutada. Mida rohkem on sõnu lapse sõnavaras, seda rohkem on ta suuteline taipama, mida ta kuuleb ja kirjutab. Lapsed hakkavad kuulma ja tundma sõnu veel enne kui neid öelda oskavad (Walsh, 2017). Muudatusena lisatakse, et abimaterjali osa, teadmiseks õpetajale, on soovituslik reeglite kogum, mida vastavalt oma rühmale kasutada ja kohandada. Autor tõi siin välja ka gruppidesse jagamise, mis jäi kahe eksperdi puhul selgusetuks. Gruppide jagamise selgemaks tegemiseks, võttis autor arvesse täpsustada ja eraldi kirja panna gruppidesse jagamise ning grupiliikmete arvu. Soovitusena lisab autor õpetajatele võimaluse vastavalt oma rühmale jagada lapsed gruppidesse.

Mardipäeva tegevusse, „Mart, mardikene, tule appi!“, soovitas ekspert 1 lisada ka pintsetid viljaterade tõstmiseks. Abimaterjalis oli kirjas kõik võimalike vahendite kasutamine, et tõsta erinevaid viljateri ning herneid/ube. Autor ei näe põhjust eraldi välja tuua pintsettide kasutamist. Teiste ekspertide poolt muudatusteks soovitusi ei olnud.

Tegevuse, „Ei Mart see ilma laulu ja tantsuta saa“, täiendamiseks toodi välja ekspert 1 poolt, lisada põhjalikum pillide tutvustus, kasutades arvutit pillide helide tutvustamiseks. Ekspert 2 ja ekspert 3 soovitasid tegevusse lisada päris pillid, et lastel tekiks parem seos pillide vahel neid ise mängides. Teised eksperdid muudatuste vajadust ei täheldanud. Muusika eesmärgiks on, et laps tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest nii rühmas kui ka üksi ning suudab end loovalt väljendada läbi laulmise, tantsimise ja pillimängu (Koolieelse

lasteasutuse... 2011). Ettepanekuid arvesse võttes, lisab autor tegevusse päris pillid (võimalustele tuginedes) ning helide jaoks võiks kasutada kas plaadimängijat või arvutit.

Kolmandas tegevuses, „Mardisant ei saa olla ilma maskita“, märkisid ekspert 2 ja ekspert 6, et tegevus on segadust tekitav, sest lastele võib arusaamatuks jääda karpide sisu ja selle kasutamine. Oluline on lapse suunamine nähtuste ja esemete maailmas nii korrastamisel, kujundamisel kui ka orienteerumisel (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Lastele mõeldud keskkond peaks sisaldama mitmeid stimuleerivaid allikaid, et julgustada laste arengut nii füüsiliselt, kognitiivselt, emotsionaalselt kui ka sotsiaalselt (Wardle, 2007). Koostatud õpetaja sissejuhatavas jutukeses on kirjas, et lapsed küsiks vajadusel sõbralt abi. Koos mängides vahetavad lapsed ideid ja mõtteid ning parandavad üksteist (Palu, 2008). Siinkohal jääb muudatus tegemata, kuna ülesanne on eesmärgistatud, et laps märkab karpide erinevusi ning jagab vahendeid.

Neljandas tegevuses, „Mardipäeva alias“, võiks ekspert 1 ja ekspert 2 arvates ära jätta lisa ülesande, lapse enda joonistatud pildikaardi, kuna laste joonistamistase on erinev ja lapsed ei pruugi aru saada teise lapse joonistustest. Koolieelsel perioodil on oluline, et laps saaks end vabalt väljendada ning tegutseda, mis omakorda loob positiivseid emotsioone. Sisemine motiveeritus ja loomulik huvi kõige vastu paneb lapse tegutsema (Vahter, 2008). Ekspert 4 ja ekspert 5 arvasid aga vastupidi, et võimalus lapsel ise kaart joonistada, on hea idee. Läbi kunsti jutustab laps oma piltides tuttavatest asjadest, kogetud sündmustest ning fantaasiast (Oll, 2009). Abimaterjali ei lisata muudatust, kuna tegevuse eesmärgiks ei ole joonistusoskus ja arusaadavus vaid vaatlus, arutlus ja pildikaardi seletamine.

Kadripäeva esimeses tegevuses, „Oh Sa väiksekene, kadrititekene“, tõi ekspert 1 välja, et kadritite kohta võiks olla rohkem juttu, mida töö autor muudatusena sisse ei vii, kuna tegemist on vaid lühikese sissejuhatava jutuga ning eelnevalt on lastega, sissejuhatavas rollimängus, kadrititest räägitud. Oluline on mängukeskkond, mis annab suurepärase võimaluse luua kõnekeskkonna, kus mängijatel tekib vajadus ja suutlikkus kõneleda (Ugaste, 2017). Ekspert 1 pööras tähelepanu veel pildimaterjali mõistmisele, kuna pildid peaksid olema võimalikult täpsed, et laps neist aru saaks. „Kunst“ on valdkond, kus antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ning võimalus väljendada oma maailmanägemust (Koolieelse lasteasutuse... 2011). Siinkohal on oluline lapse tõlgendus nähtust just nii nagu tema seda näeb. Ekspert 6 tõi murekohaks sidumisoskuse puudumise. Ettepanekuid arvesse võttes, teeb autor abimaterjalis muudatuse, tegevust toetava võimaliku pildimaterjali näol ning märgib sidumisel abiks õpetajad ja õpetaja-abid.

Teise tegevuse, „Ketra, ketra kadrikene, püga püga kadrikene“, märkis ekspert 1, et õpetaja sissejuhatav jutuke võiks olla põhjalikum. Täiskasvanu kõne toetab last meeldejätmisel, meenutamisel, mõtlemisel ja uute teadmiste loomisel (Hallap & Padrik, 2008). Sissejuhatav jutt on lastele tegevuse eessõnaks, et anda lastele aimu tegevusest. Arutlus, kui seesugune ja pikem vestlus kadripäeva karja teemadel, läbitakse sissejuhatavas rollimängus. Eelnevat arvesse võttes, jäetakse sissejuhatav jutt muutmata. Ekspert 2 ja ekspert 3 lisasid, et sõlme sidumine ja lõnga kerimine on laste jaoks raske ning pliiatsid raskendavad tegevust. Lisaks tõi ekspert 2 välja võimaluse kasutada tegevuses õpetaja-abi. Ekspert 3 soovitas tegevuse asendada lõngakera kerimisega ümber kaaslaste ning lõngakerale tagasi kerimisega. Ekspert 4 pidas vahelduva tempoga ja rütmis laulmist keerukaks ülesandeks. Eeldatavalt peaks laps suutma liikuda muusika järgi iseseisvalt ja vabalt, kasutades lihtsamaid tantsusamme nii ükski kui ka rühmas (Oja, 2009). Ekspert 5 muudatusteks vajadust ei näinud. Ekspert 6 soovitas tegevus muuta vestluseks ketramisest. Teadmisi on lapsele kõige kergem edasi anda mängides, kuna mehaaniline õppimine tekitab lastes raskusi (Taba, 2015). Tegevuse kohta oli mitmeid soovitusi, millest võetakse arvesse abistamise sõlme sidumisel, võimaluse kerida lõnga ümber kaaslaste harjutavaks ülesandeks. Muudatusena täiustatakse ka erineva tempo ja rütmiga laulmist, tehes selle õpetajatele valikuliseks võimaluseks. Tegevuses on õpetaja ja õpetaja-abi laste toetajaks ja abistajaks. Pikem vestlus ketramisest jääb sissejuhatavasse rollimängu.

Kolmandas tegevuses, „Kadrisantidel läksid kübarad/pearätid jooksmas“, tegi ekspert 1 ettepaneku tegevuse sõnastuse muutmiseks, et oleks arusaadavam. Siinkohal on õpetaja ülesanne seletada tegevust koos ettenäitamisega. Koos täiskasvanuga tegutsedes õpib laps rääkima reaalses suhtlussituatsioonides (Koolieelse lasteasutuse..2011). Eelkõige on selleks laste algatusel ning täiskasvanu poolt juhitud mäng, mis on ideaalseks keeleoskuse arendamiseks (Hirsh- Pasek, Michnick, Golinkoff, Skolnick Weisberg, & Zosh, 2013). Hügieeni tagamiseks tehti ettepanek ekspert 1, ekspert 2 ja ekspert 4 poolt, et kübarate pähe asetamise asemel panna lapsed ringi istuma ning enda ees tõsta kübaraid edasi. Muudatused viiakse abimaterjali, nii sõnastuse muutmine kui ka hügieeni tagamine.

Neljandas tegevuses, „ Oad, herved, järjest loe“, soovitasid ekspert 2, ekspert 5 ja ekspert 6, kasutada munaresti või papptaldrikut, et tegevust saaks korrata samade vahenditega ning täringul katta kinni kuus, et loendamine toimuks kümneni. Siinkohal jätab autor täringutel number kuue kinni katmata, kuna eeldatavalt oskab 5-6aastane laps loendada 12 piires ning teab arvude rida 12ni (Sikka, 2009). Ekspert 3 tõi välja, et PVA-liimi valik on kehv, kuna oad ja herved hakkavad liimi peal liikuma, vajadusel võiks asendada need paberist

herneste ja ubadega. Ettepanekuid arvesse võttes, viiakse sisse muudatused, kus võetakse kasutusele munarestid või mõni samasugune ladumiseks sobilik alus. Paberist ube ja herneid kasutusele ei võeta, kuna lapsel on huvitavam katsuda neid päris kujul.

Kokkuvõtteks tuli välja selgitada, ekspertidelt saadud hinnangute põhjal, autori poolt koostatud abimaterjali sobivus õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega ning viia sisse abimaterjali täiendused ja muudatused. Ekspertide hinnangute põhjal võib järeldada, et koostatud abimaterjal õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega on sobilik, kui tegevusi aitavad läbi viia õpetajad. Abimaterjali muutmiseks ja täiustamiseks, võttis autor arvesse ekspertide ettepanekuid ning viis sisse ka vastavad muudatused.

Töö piiranguks võib pidada aktuaalsuse puudumist praegusel ajahetkel, huvi puudumist ning laste mitte kaasamist. Laste kaasamine oleks toonud välja kohad, mis on laste jaoks arusaamatud ja rasked.

Koostatud abimaterjal on eeskätt mõeldud õpetajatele, abistamaks tähistada mardi- ja kadripäeva 5-6aastaste lastega. Töö autoril on plaanis abimaterjali täiustada ja edasi arendada, uute tekkinud ideedega.

Tänuõnad

Töö autor tänab oma lähedasi toetuse, abi ja mõistva suhtumise ees kogu töö valmimise vältel. Tänuõnad ka juhendajale toetuse ja abi eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Carolin Hussar /allkirjastatud digitaalselt/ 21.05.2019

Kasutatud kirjandus

- Aarelaid, A. (2011, 19.aug.). *Kultuurimustrite muutumine*. Sirp, nr 30. Külastatud aadressil <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/kultuurimustrite-muutumine/>.
- Eyre, L., & Eyre, R. (2014). *Kuidas oma lastele väärtust õpetada*. Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Haavik, Õ. (2006). *Eesti rahvakombed läbi aastaringi*. Valdmaa, M. (Toim.). Tallinn: Kirjastus Argo.
- Hallap, M. & Padrik, M. (2008). Sissejuhatus. E. Kikas (Toim.), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 276). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Hallap, M. & Padrik, M. (2009). Lapse arengu eeldatavad tulemused. E. Kuldernup (Toim.), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tartu: Studium.
- Hiiemäe, M. (2010). *Pühad ja argised ajad rahvakalendris*. Tallinn: Kirjastus Varrak.
- Hirsh- Pasek, K. & Michnick Golinkoff, R. & Skolnick Weisberg, D. & Zosh, J.M. (2013, fall). Play, Language Development, and the Role of Adult Support. *American Journal of Play*, volume 6, number 1.
- Kalmus, V. & Linno, M. & Masso, A. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil: <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja I 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.
- Kiilu, K. & Muldma, M. (2009). Valdkond „Muusikaõpetus“. E. Kuldernup (Toim.) *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tartu: Studium.
- Kikas, E. & Niilo, A. (2008). Lapse areng ja tema mäng. E. Kikas (Toim.), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 124). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Laasik, T. & Liivik, M. & Täht, M.E. , & Varava, L. (2009). „Mina ja keskkond“. E. Kuldernup (Toim.) *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tartu: Studium.
- Lään, C. (2017). *Rahvakalendri tähtpäevi. Eesti rahvakombed väikestele ja suurtele*. 3.tr. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil*. MTÜ Väärtuskoolitus. Trükikoda: OÜ Print Best Trükikoda.
- Nugin, K. & Õun, T. (2017). Õppe- ja kasvatustegevus koolieelses lasteasutuses. Nugin, K. & Õun, T. (Koost.) *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*. (lk 195). AS Atlex.
- Nugin, K. (2017). Keel ja kõne. Nugin, K. & Õun, T. (Koost.) *Õppe- ja kasvatustegevus*

- lasteaias*. (lk 211). AS Atlex.
- Oja, L. (2008). Kehaline areng. Liikumine. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 223) Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Oja, L. (2009). Valdkond „Liikumine“. E. Kuldernup (Toim.) *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tartu: Studium.
- Oll, T. (2009). Valdkond „Kunst“. E. Kuldernup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tartu: Studium.
- Palu, A. (2008). Matemaatika. E Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 323) Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Parijõgi, M. (2016, 18.nov.) Pärimuskultuuri õpetamine on kodumaa armastuse õpetamine. – *Õpetajate Leht*, nr.37. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2016/11/parimuskultuuri-opetamine-on-kodumaa-armastuse-opetamine/>.
- Pullerits, M. (2008). Muusika väljendusvahendid ja kõnemängud. E.Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 272). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Pärismaa, S. (2017, 3.nov.). Seljatame halloween'i. *Õpetajate Leht*, nr.35. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2017/11/seljatame-halloweeni/>.
- Pärismaa, S. (2018, 26.okt). Teeme rahvakultuuri ise endale ägedaks. *Õpetajate Leht*, lk 16.
- Sepp, H. (2018). *Abimaterjal õpetajale 5-7-aastaste lastega õppekäigu läbiviimiseks ja kodukoha looduse tundmaõppimiseks Kudjape-Upa Loodusrajal*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Sikka, H. (2009) Valdkond „Matemaatika“ E. Kuldernup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuste valdkonnad*. Tartu: Studium.
- Taba, H. (2015). *Kasvatus ja haridus*. Tartu: Ilmamaa.
- Tirrell-Corbin, C. (s.a.) *How to Teach Children About Cultural Awareness and Diversit*. PBS Parents. Külastatud aadressil: <http://www.pbs.org/parents/expert-tips-advice/2015/08/teach-children-cultural-awareness-diversity/>.
- Tulviste, T. (2008). Miks uuritakse kõne arengut. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*(lk 39). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Ugaste, A. (2017). Laps ja mäng. Nugin, K. & Õun, T. (Koost.) *Õppe-ja kasvatustegevus lasteaias*. (lk 201). AS Atlex.
- Vahter, E. (2008). Laste kunsti olemusest. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 247). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Vals, B. (2017). *Abimaterjal õpetajale 5-7 aastaste lastega õppekäigu läbiviimiseks ja*

looduse väärtustamise õpetamiseks Taevaskodade matkarajal. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Õunapuu, P. (2001). *Pühad ja kombed*. Kirjastus: Tänapäev.

Walsh, D. (2017, Aug 10). *Language and Communication Skills That Make all the Difference for Kindergarten*. The Hechinger Report. Külastatud aadressil: <https://www.kqed.org/mindshift/48842/language-and-communication-skills-that-make-all-the-difference-for-kindergarten>.

Wardle, F. (2007). *Creating Indoor Environments for Young Children*. Excelligence Learning Corporation. Külastatud aadressil: http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=294.

Lisad

Lisade sisukord

Lisa 1. Mardipäev- sissejuhatav rollimäng

Lisa 2. Teadmiseks õpetajale (mardipäev)

Lisa 3. Esimene keskus „ Mart, mardikene, tule appi!“

Lisa 4. Teine keskus „ Ei Mart see ilma laulu ja tantsuta saa,,

Lisa 5. Kolmas keskus „ Mardisant ei saa olla ilma maskita,,

Lisa 6. Neljas keskus „ Luba ma seletan Sulle mardikene!“ ehk „Mardipäeva alias“

Lisa 7. Viies keskus „Mardisantidel on pidu ehk karneval“

Lisa 8. Kadripäev- sissejuhatav rollimäng

Lisa 9. Teadmiseks õpetajale (kadripäev)

Lisa 10. Esimene keskus „Oh Sa väiksekene, kadrititekene“

Lisa 11. Teine keskus „Ketra, ketra kadrikene, püga, püga kadrikene“

Lisa 12. Kolmas keskus „ Kadrisantidel läksid kübarad/pearätid jooksmas“

Lisa 13. Neljas keskus „ Oad, herved, järjest loe“

Lisa 14. Viies keskus „ Kadrikarneval!“

Lisa 15. Kasutatud kirjandus

Lisa 16. Koostatud küsimustik ekspertidele

Lisa 1. Mardipäev

Abimaterjali eesmärgid:

- Laps tutvub mardi- ja kadripäeva kommetega.
- Laps räägib mõne lausega mardi- ja kadripäevast.

Võimalused tähistamiseks:

- Tegevused jagada nädala peale.
- Korraldada kogu maja ürituseks, kaasates kõiki.
- Kaasata lapsi tegevuste ettevalmistamisse.
- Õpetaja ja õpetaja-abi abistajateks, kus vaja.
- Soovitusena: üks ja sama tegevus mitmes keskses.
- Teadmiseks õpetajale- soovituslik reeglite kogum, mida õpetaja saab vastavalt oma rühmale vajadusel kohandada.
- Sissejuhatavad rollimängud ja jutukesed on soovituslikud- võimalus muuta vastavalt vajadusele.

Sissejuhatav rollimäng mardipäevaks

Valdkond: „Keel ja kõne“, „Mina ja keskkond“, „Muusika“

Eesmärgid:

- Laps kuulab õpetaja juttu mardipäevast ning jagab oma teadmisi.
- Laps kirjutab sõna „MART“,

Vahendid: mütsid Martidele (võib kasutada ka laste omi mütse, kuid võib ka ise need meisterdada), paberid ja pliiatsid. Pildid mardiperekonnast. Pildid rühmaruumis, keskuste märkimiseks. Vitsakimp.

Ettevalmistus: Pildid mardiperekonnast, pildid rühmaruumi, erinevate keskuste märkimiseks. Paberid ja pliiatsid valmis panna. Vitsakimp korratutele lastele sopsutamiseks.

Õpetaja jutustaja ja küsija rollis. Mängib Marti ning kannab peas läki-läkit, et lapsed aimaks, kes õpetaja võiks olla, kuid ette ei ütle.

Õpetaja: „Tere, tere lapsekesed, kuidas Teil läheb? Kas tunnete ära, kes mina olen?“

Lapsed pakuvad erinevaid variante ja mõtteid- arutelu.

Õpetaja: „Teate, ma olen tulnud, kaugelt maalt, varbad külmetavad ja küüned valutavad,“

Lapsed ilmselt aimavad seost mardipäevaga, vajadusel võib laulda.

Õpetaja kirjutab paberile oma nime „Mart,, tähthaaval ja häälides kaasa: „ Kas teate minu nime?“ „Miks ometi ma siin Teie juures olen?“

Arutelu, kuni jõutakse peagi kätte jõudva mardipäevani.

Õpetaja palub lastel võtta paber ja pliiats (eelnevalt tegevuspaigas valmis pandud) ning kirjutada oma nimi.

Õpetaja:,, Kas saame tuttavaks, mina olen Mart (näitab oma nime paberil samal ajal), kuidas on Teie nimed, kas ütleksite järgemööda oma nimed?“

Lapsed ütlevad nimed ning näitavad paberil kirjutatut.

Õpetaja:,, Nüüd oleks küll tore teada, mida Teie mardipäevast teate?“

Vestlus teemal mardipäev. Laste ütlused pannakse koos kirja.

Õpetaja:,, Mul on hea meel Teiega tuttavaks saada. Te olete nii vahvad lapsed, kas võiksin Teid paluda mardiperekonnaks?“

Arutelu: Kes on mardilapsed, mardiperekond, mardiisa, mardiema? (Pildid)

Õpetaja:,, Tulge nüüd minuga, vaatame mis me rühmas mardipäevast teada saame?“

Liigutakse rühmas erinevatesse kohtadesse lauluga (pildid rühmaruumis, erinevate keskuste märkimiseks).

Lisa 2. Teadmiseks õpetajale

1. Mardiperekonnaks jagamine- mardiisa, mardiema, mardilapsed (kas lapsed ise või õpetaja abiga)- Liikmeid 4-5, kuid vajadusel ka vähem.
2. Mardiperekond liigub alati koos ükselt uksele (keskusest keskusesse laulu saatel)
3. Mardiperekond tegutseb koos
4. Õpetaja on kõrvaltvaataja ja vajadusel abistab ning sekkub tegevusse
5. Kui laps vajab abi hõikab „MART“ (kutsudes õpetajat appi).
6. Õpetaja küsib mardiperekonnalt mõistatusi, kui liigutakse ühest keskusest teise. Tehakse väike peatus (õpetaja peatab lapsed korraaks).
7. Andide kott mardiemal kaelas või lihtsalt kaasas- igast keskusest kaasa 1 and (õun, pirn, pudel mahla jms).
8. Keskusest lahkudes tuleb mardiperekondadel paigutada asjad nii nagu nad olid enne.
9. Keskusest lahkudes soovi häid soovide pererahvale.
10. Igal mardiperekonnal vitsakimp, et sopsutada korratutele lastele. Martidel oli kombeks vitsakimbuga vastu tagumikku lüüa neile, kelle süü tõttu toas miski lohakil oli või kui lastel oli miski halvasti tehtud või olid nad korratud (Haavik, 2006).

Lisa 3. Esimene keskus „Mart, mardikene, tule appi!“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Matemaatika“, „Keel ja kõne“

Eesmärgid:

- Laps suhtleb eakaaslastega ning tegutseb mardiperekonnas.
- Laps rühmitab erinevad mardipäeva viljaterasid liigitades neid siltide abil.

Vahendid: Lusikad, pulgad, paber (millega iganes oleks võimalik tõsta viljateri), viljaterad, herved, oad, vatitupsud (lammaste „vill“), võib ka kruupe jms vastavalt vajadusele. Kätekasutust keelav pilt. Annid korviga.

Ettevalmistus: Õpetaja ülesanne eelnevalt nimetatud vajalikud vahendid keskusesse paigutada ning purkidele kleepida sildid, nt vili ning pilt viljast. Kleepida või asetada keskus nähtavale kohale kätekasutust keelav pilt. Annid korviga.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutuke : Mardipäeva peetakse peamiselt meeste pühaks, kuna mardipäev on seotud põllundusega. Rahvasuu on öelnud, et „Mart on üle põldude, kadri üle karja“ (Haavik, 2006, lk 24). Mardipäevaks pidid olulised välised tööd tehtud olema - linaropsimine, rehetöö, kapsaste hapendamine, vilja tuulamine (Haavik, 2006). Oluline oli ka, et lambad oleks mardipäevaks põetud, sest siis on lambad terved ja kasvatavad edaspidi head villa (Õunapuu, 2001). Midagi on ukse taga toimumas, jälgige kõike, mis Teile seal näidatud on.

Lapsed laulavad sisselaskmislaulu. Sisenevad keskusesse. Lapsi ootab ees segadus, kus kõik on laiali paisatud. Toimub lastevaheline arutelu, mis tegema peab. Laste ees on vahendid, purgid piltidega ning kätekasutust keelav pilt. Lastel tuleb jõuda lahenduseni, et erinevad viljaterad tuleb asetada vastava sildiga purki, kuid kasutada võib ainult etteantud vahendeid. Tegevuse lõppedes on lastel voli ajada kõik taas segamini, et teised mardid saaksid tulla ja ülesannet taas lahendada.

Lisa 4. Teine keskus „Ei Mart see ilma laulu ja tantsuta saa,,

Valdkond: „Mina ja keskkond“ , „Muusika“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Kunst“

Eesmärgid:

- Laps tunneb ära mõne mardipäeva pilli.
- Laps meisterdab juhiste abil „mardipilli“
- Laps laulab mardilaulu

Vahendid: Pildid tegevusest, pildid pillidest või võimalusel päris pillid (torupill, parmupill, kannel, viiul, suupill, lõõtspill). Üllatusmuna munad, makaronid või muud kuivained. Numbrid 1, 2, 3. Annid korviga. Arvuti või plaadimängija pillide helidega (valikuline).

Ettevalmistus: Pillidest pildid või päris pillid asetada keskuse seinale või kindlatele alustele. Pildid tegevusest: üllatusmuna pilli meisterdamine. Kuivained ja üllatusmunad. Õpetaja seab pillide piltide juurde nr 1, pillimeisterduse juurde nr 2 ja viimaseks ülesandeks on pilt laulmisest ja pillimängust. Võib panna lastele mängima ka muusika taustaks. Tegevus vajab suuremat ruumi. Annid korviga.

PS: Võib anda lastele ka erinevad vahendid ette, millest lapsed loovalt loovad ise omale pillid.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Enne, kui mardisandid võtsid kasutusele erinevad pillid - torupill, parmupill, kannel või viiul, tantsiti ja tegutseti ainult laulu saatel. Suupill ja lõõtspill lisandusid pillide nimistusse hiljem (Haavik, 2006). Armas mardiperekond, nüüd on Teie kord minna ja vaadata mis seal keskses toimub. Ole hea jälgi igat märki ja tegevust, oluline on jälgida, kus on number 1, 2 ja 3. Mõnusat laulu- ja tantsuaega.

Lapsed sisenevad keskusesse jällegi lauluga. Laste ülesandeks on märgata numbreid 1, 2 ja 3 ning liikuda numbrite järgi.

Number 1 näitab lastele pillide pilte, lapsed püüavad aru saada mis pillid need on ning arutlevad nende üle.

Number 2 näitab pilte pilli meisterdamise etappidest. Lapsed püüavad mõista, mida pildid räägivad ning arutlevad koos, et mida ja kuidas teha.

Number 3 on lõpetavaks ülesandeks, kus laste ülesandeks on laulda koos ja mängida oma pilli.

Lisa 5. Kolmas keskus „Mardisant ei saa olla ilma maskita,,

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Kunst“, „Matemaatika“, „Keel ja kõne“

Eesmärgid:

- Laps kasutab sõnu palun ja aitäh.
- Laps meisterdab mardimaski
- Laps märkab karpide sisu erinevust ning oskab jagada võrdselt.

Vahendid: karbid erinevate töövahenditega, papptaldrikud või muu kõvem materjal maskiks, kumm. Annid korviga.

Ettevalmistus: Õpetaja täidab karbid töövahenditega, kuid asetab mõnda karpi nt 2 paari kääre või mitte ühtegi liimipulka jne. Maskide alusteks papptaldrikud või muu tugevam materjal. Annid korviga.

PS: Vajadusel võib maskid välja lõigata.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Martidel oli kombeks ka oma nägu määrada tahmaga ning toppida juustesse takku ning sammalt. Nägu sai peita ka kasetohust maskide taha (Lään, 2017). Teie ülesandeks ongi leida vajalikud vahendid ning luua endale miski, mis Teie näo teiseks muudab. Igaühele on mõeldud üks karp, kui vaja küsi abi sõbralt. Jõudu tööle.

Lapsi ootavad ees karbid, millest igaüks haarab endale ühe. Lapsed avavad karbid ning leiavad eest erinevad vahendid ja materjalid, mida kasutada oma maski loomiseks. Õpetaja ei ütle lastele maskide tegu ette. Laps meisterdab endale näokatte või maski, et varjata ära, kes Ta on. Laste ülesanne on jagada vahendeid omavahel, küsides sõbralt, kui enda karbis pole. Tulemuseks on laste loodud maskid või erinevad näokatted, mille peale lapsed ise tulevad.

Lisa 6. Neljas keskus „Luba ma seletan Sulle mardikene!“ ehk „Mardipäeva alias“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Kunst“

Eesmärgid:

- Laps vaatleb ja kirjeldab mardipäevaga seotud pilte.
- Laps joonistab ja kirjutab kuuldu põhjal mardipäevast.

Vahendid: Mardipäevaga seotud pildikaardid, mõistatused. Tühjad pildikaardid ja pliiatsid. Mõistatuste vastuste pildid. Annid korviga.

Ettevalmistus: Mardipäevaga seotud pildikaardid, mõistatused. Tühjad pildikaardi ning pliiatsid laual. Mõistatuste vastuste pildid seinale. Annid korviga.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Mardipäeval maskeeriti end mardiperekonnaks, mille eesotsas oli muidugi meesterahvas ehk mardisa. Mardiperekonda kuulusid ka mardilapsed ning mardima, keda kuigi oluliseks ei peetud. Mardisa oli eestvedaja ning ajas pererahvaga juttu, mardima ülesandeks oli andidekotti kaelas kanda (Hiimäe, 2010). Nüüd on Teie kord olla julged jutustajad. Olge head ja minge vaadake, mis Teid selle ukse taga ootab. (Mõistatustega võiks abiks olla õpetaja-abi).

Lapsed sisenevad ning märkavad laual kaarte. Õpetaja-abi palub lastel võtta istet, kas siis toolidele või põrandale. Üks lastest on seletaja, teised vastajad. Kes soovib vastata, annab käega märku. Mäng on nagu alias. Iga laps saab seletada vähemalt 1 sõna. Kui sõnad seletatud, küsib õpetaja-abi lastelt mõne mõistatuse, millele koos leitakse vastus seinal olevate piltide näol. Lisaülesandena saab iga laps joonistada ka ise ühe pildikaardi, arutledes õpetaja-abiga ning eakaaslastega. Pildid lisatakse teiste pildikaartide sekka.

Lisa 7. Viies keskus „Mardisantidel on pidu ehk karneval“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „ Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Muusika“ „Kunst“

Eesmärgid:

- Laps käitub mardikarnevalil viisakalt ja teisi arvestavalt.
- Laps riietab end mardipäevale omaselt.
- Laps rühmitab erinevaid mardisantide kogutud ande.
- Laps liigub mardipäeva muusika saatel.
- Laps joonistab mardipäevaga seonduvat.

Vahendid: Erinevad kangad, riided, mütsid, sallid jms, laud andide jaoks. 2 x A3 paber. A4 paber igale lapsele, pliiatsid.

Ettevalmistus: Sättida valmis erinevad kostüümideks vajalikud riided, kangad jms. Laud, kuhu lapsed saavad kogutud annid panna. A3 paber sissepääsu juurde koos pliiatsiga. Silt kirjaga „Mardisantide karneval“. A4 paberid ja pliiatsid.

PS: Karneval võiks toimuda, kui lapsed on jõudnud kõik tegevused läbi teha. Tegevusteks võib kuluda, aga mitmeid päevi. Näiteks kahe päeva peale jaotada keskuste tegevused ning mardilaupäeval teha karneval, kus pidutsetakse koos vana kombe kohaselt.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Armsad mardisandid, olete täna nõnda töökad olnud ja ringi käinud, et nüüd on aeg üheks peoks. Mardisanimine lõppes suure peo või mardipulmaga - mardinoorik ja tema peigmees. Kombeks oli pidu pidada viimasena külastatud talus või kõrtsis ning isegi mardiisa või -ema juures. Koos kaeti kogutud andidega laud ning võeti isegi maskid eest. Teada on ka, et mõnel puhul kestis pulmapidu mitu päeva (Haavik, 2006). Lähme vaatame õige meie ka, mis seal toimub. Aga enne kui Sa sisse astud ole hea, riieta end vastavalt oma soovile, kata oma nägu enda tehtud näokattega või maskiga ning kirjuta oma nimi siia paberile.

Lapsed riietavad end mardisantideks olemasolevate riietega ning kirjutavad enne sisenemist oma nime etteantud nimekirja. Sisenetakse perekonnana. Kogutud annid asetatakse lauale vastavale kohale. Ühiselt lauldakse ja tantsitakse. Liigutakse muusika

rütmis. Süüakse juuakse, jagatakse saadud annid võrdseteks osadeks(nt õun neljaks jms).
Korratakse teadmisi, mis saadi erinevatest keskustest.

Lõpetuseks joonistavad lapsed oma mardipäeva kõige meeldejäävama tegevuse ning
tehakse ühine mardipäeva kunstinäitus.

Lisa 8. Kadripäev

Abimaterjali eesmärgid:

- Laps tutvub mardi- ja kadripäeva kommetega.
- Laps räägib mõne lausega mardi- ja kadripäevast.

Võimalused tähistamiseks:

- Tegevused jagada nädala peale.
- Korraldada kogu maja ürituseks, kaasates kõiki.
- Kaasata lapsi tegevuste ettevalmistamisse.
- Õpetaja ja õpetaja-abi abistajateks, kus vaja.
- Soovitusena: üks ja sama tegevus mitmes keskus.
- Teadmiseks õpetajale- soovituslik reeglite kogum, mida õpetaja saab vastavalt oma rühmale vajadusel kohandada.
- Sissejuhatavad rollimängud ja jutukesed on soovituslikud- võimalus muuta vastavalt vajadusele.

Sissejuhatav rollimäng kadripäevaks

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“

Eesmärgid:

- Laps hääldab emakeele häälikuid.
- Laps kuulab ja räägib kadripäevast
- Laps jagab end kadriperekonda

Vahendid: Valged rätid või kübarad, tähekaardid, kadrihani, kadrititt, kadrisandi kostüüm õpetajale, vitsakimp.

Ettevalmistus: Valged rätid või kübarad, tähekaardid, kadrihani, kadrititt, kadrisandikostüüm. Vitsakimp tervendamiseks ja hea soovimiseks- vitsakimp oli kadrisantidel kaasas, millega löödi pereliikmetele kergeid sopsid ja sooviti tervist (Haavik, 2006)

Õpetaja riietab end valgesse ning paneb kübara või räti pähe. Õpetajal kaelas ka kadrititt ning kotis kadrihani. Õpetaja käsi sooja saamiseks kokku hõõrudes ja kätele puhudes, siseneb ruumi kus lapsed. Märkab neid ja ehmub korra.

Õpetaja: „ Oh, oi tere, tere lapsekesed, küll õues alles kuri pakane. Olen nii pika maa tulnud, varbad nii külmetavad ja küüned valutavad. Kust küll sooja saada, titekesel ka külma põue puhunud.“

Lapsed pakuvad toas sooja.

Õpetaja: „ Teil siin nii mõnus ja soe. Vabandust, olen nõnda ebaviisakas ja külmast kange, et unustasin end tutvustada. Tere, mina olen Kadri.“ Õpetaja pakub teretuseks kätt.

Lapsed teretavad vastu.

Õpetaja: „ Kas teate, kes ma selline õige olen ja mida ma ometi siin teen ?“

Arutelu- kadrisant, kadripäev.

Õpetaja: „ Kuulge, oleks ütle mata vahva koos teiega kadripäevaks valmistuda. Mis te arvate? Ma kohe vaatan, mis mul siin kotis peidus. Nii, näete, igaüks saab endale samasuguse räti pähe siduda.“

Lapsed püüavad rätid pähe siduda või kübarad pähe.

Õpetaja: „ Oot, oot, mis see nüüd minu kotis siis siputab?“ Õpetaja saputab kotis kadrihane.

„ Oh, eiei, Sina ka siin“ haarab õpetaja kadrihane välja: *„ Kuidas Sina küll siia said, kas kadriisa unustas Su ära.“*

Arutelu- kadriisa, kadriema, kadrilapsed, kadrititt, kadrihani.

„ Kadrihani on üks vahva tegelane, Talle väga meeldib lugeda ning Ta tahaks väga teada, mida Teie juba oskate,„

Kadriisa kandis endaga kaasas tihtilugu „kadrihane“ (õlgedest tehtud hanekuju), kes kimbutas lapsi ning kontrollis laste lugemisoskust (Haavik, 2006).

Õpetaja asetab laste keskele tähekaardid. Iga laps võtab endale ühe kaardi ning kadrihani liigub lapselt lapsele ning küsib mis täht lapsel käes on. Üks ütleb, ja koos korratakse. Võib leida ka sõnu ja laduda kokku sõnu.

„Küll Te olete tublid. Nüüd aga kutsun Teid kadripäevaks valmistuma, selleks on meil erinevad keskused/toad, kus Te saate koos mängida. Mardisantidega sain üksipäev kokku

ja nad ütlesid, et Te olite väga tublid mardisandid olnud. Nüüd teeme samuti nii, et leiate omale kadriperekonna, tuletame meelde millised on olulised tegevused, kuidas liikuda ja kuidas toimetada.“

Lapsed arutavad üle olulised teadmised enne tegutsemist ning jagavad end kadriperekondadesse.

Lisa 9. Teadmiseks õpetajale

1. Kadriperekonnaks jagamine- kadriisa, kadriema, kadrilapsed (kas lapsed ise või õpetaja abiga)
2. Kadriperekond liigub alati koos ükselt uksele (keskusest keskusesse laulu saatel)
3. Kadriperekond tegutseb koos
4. Õpetaja on kõrvaltvaataja ja vajadusel abistab ning sekkub tegevusse
5. Kui laps vajab abi hõikab „KADRI“
6. Õpetaja küsib kadrihanega kadriperekonnalt häälikuid tähekaarte näidates, kui liigutakse ühest keskusest teise. Tehakse väike peatus.
7. Andide kott kadriisal kaelas või lihtsalt kaasas- igast keskusest kaasa 1 and(õun, pirn, pudel mahla jms). Kadrid soovisid pererahvalt enamjaolt villa (Õunapuu, 2001)
8. Keskusest lahkudes tuleb mardiperekondadel paigutada asjad nii nagu nad olid enne.
9. Keskusest lahkudes soovi häid soove pererahvale ja sopsutati vitsaga.

Lisa 10. Esimene keskus „ Oh Sa väiksekene, kadrititekene“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Kunst“

Eesmärgid:

- Laps kirjutab oma nime.
- Laps meisterdab juhiste näol kadritite.
- Laps vaatleb pilte ning püüab mõista pildil olevat.

Vahendid: Erinevad puulaastud, puuoksad, isegi väiksemad halud, valge või hele riie, pliiatseid, vildikaid, nõõri, värvilisi pabereid, käärid, liim. Meisterdamise näitlikud pildid. Annid korviga.

Ettevalmistus: Asetada keskusesse valmis, puuoksad, halud, laastud, valge või hele riie (võib ka valmis tükke kasutada), pliiatsid, vildikad, nõõrid, värvilisi pabereid, käärid, liim. Pildid meisterdamise käigust nähtavale kohale (etappidena pildid). Annid korviga.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Kadriemal oli kaasas kadrititt, sest kadrititte näidati pererahvale ning küsiti titele hambaraha (Õunapuu, 2001). Nüüd on Teie kord meisterdada endale kadritited, kes Teie kaasas saaksid käia. Jõudu tööle.

PS: vajadusel abistab õpetaja sidumisega.

Esimene pilt näitab, et tuleb valida üks puuoks, või- laast või- halg. (Lapsed võivad ise ka väljas oksad otsida).

Lapsed valivad endale vajalikud vahendid.

Teine pilt: Meisterda/joonista oksale nägu.

Kolmas pilt: Leia sobiv tükk riidet ja nõõr

Neljas pilt: Riie kadrititt riide sisse ning seo nõõriga kinni.

Viies pilt: Kirjuta oma nimi kadritite kostüümi sabale

Kuues pilt: Vahendid aseta ühesuguste esemete rühmitamise teel õigetesse kohtadesse. Korrasta töökoht.

Lisa 10.1 Pildid kadritite meisterdamisest, „Oh Sa väikekene, kadrititekene!“

Lisa 11. Teine keskus „Ketra, ketra kadrikene, püga, püga kadrikene“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Kunst“, „Muusika“

Eesmärgid:

- Laps „pügab“ kadripäevale kohaselt lambaid.
- Laps „ketrab“ enne kadripäeva lõnga.
- Laps laulab erineva tempoga kadripäevast.

Vahendid: valget ja musta värvi lõngakerad, käärid, pildikaardid kadrisantidest, pilt lambast, musta ja valget värvi pabereid, PVA-liim ja PVA-liimi pintsliid, pliiatsid, pildid ketramisest ja lamba pügamisest, toolid. Annid korviga.

Ettevalmistus: Keskusesse asetada musta ja valget värvi lõngakerad, käärid, pliiatsid, pildikaardid kadrisantidest (lapsed võtavad igaüks ühe pildikaardi, kus peal kas 1 või 2 või enam kadrisanti, laps loendab kadrisandid ning leiab omale paarilise, kellel samuti nt 1 kadrisant). Pilt lambast, PVA-liim ja PVA-liimi pintsliid, musta ja valget värvi pabereid, pildid ketramisest ja lamba pügamisest (päris pildid ning laste meisterduseks vajaminevad pildid). Toolid asetada kahekaupa nii, et lapsed saaksid üksteise poole olla näoga. Annid korviga.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Enne kadripäev oli kadrisantidel oluline kõik karjaga seonduv enne kadripäeva valmis jõuda. Oluline oli, et enne kadripäeva oleks ketramistööd tehtud ning lambad püगतud (Haavik, 2006). Nüüd on Teie abi, armsad kadrisandid, väga oluline. Aidake lambad pügada ning lõngad kedrata.

Lapsed tõmbavad endale pildikaardi ning leiavad endale kaaslase, olles loendanud kadrisandid pildikaardil kokku.

Õpetaja aitab tegvust läbi viia.

Esimene pilt:

Ketramine- lõng, 2 pliiatsit, käärid.

Soovitus lihtsamaks ketramiseks: Lõnga ketramine ümber sõbra.

PS: vajadusel abistab õpetaja tegevuse juhendamisega.

Lapsed valivad endale sobiva lõngakera ning leiavad paarilisega toolid kuhu istuda. Üks laps võtab pliiatsid enda kätte, hoides neid püstises asendis (pliiatsitel on vahe sees), teine laps hakkab lõnga keerutama ümber pliiatsite. Lõnga keerutatakse lauldes lauset erinevate tempodega, kui kiiremini, siis keerutavad kiirelt, kui aeglaselt, siis keerutavad aeglaselt: „Ketra, ketra, kadrikene“. Laps keerutab seni kuni tundub, et on lõnga juba palju. Laps lõikab teisest lõngakerast, mis lauale alles jäi, ühe tüki ning seob keerutatud lõngakera keskelt kokku. Pliiatseid hoidnud laps võib nüüd pliiatsid ära võtta ning ulatab need kaaslasele, et korrata sama.

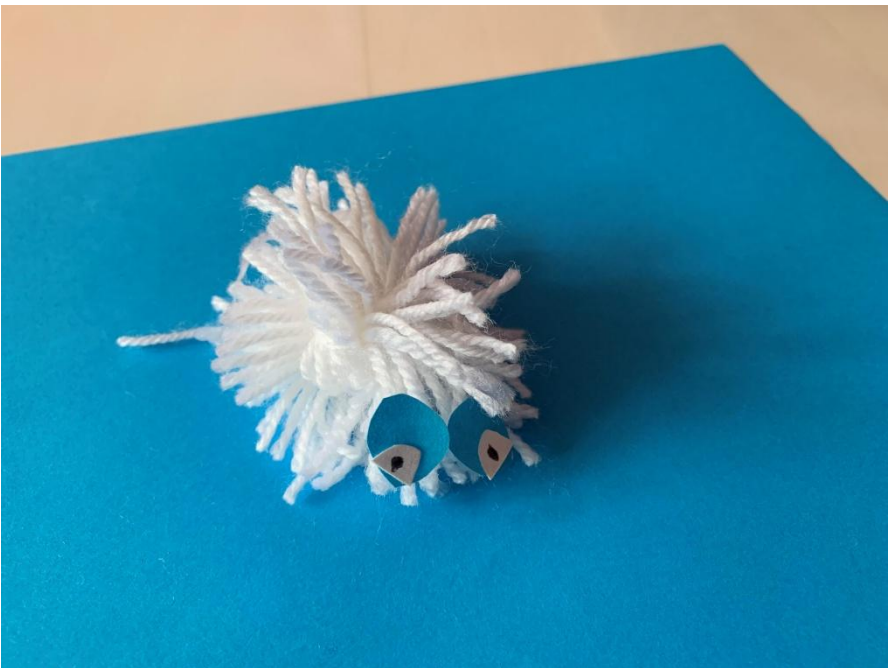
PS: laulmine erineva tempoga on soovituslik.

Teine pilt: Lammaste pügamine, käärid, lõngakerast keerutatud „pall“

Laste ülesandeks on valminud keerutatud lõngapallid lõigata just nõnda lühikeseks „palliks“ nagu võiks üks lambake olla ehk toimub lammaste pügamine. Lammaste pügamine toimub taas laulu saatel tempoga, kas siis kiirelt või aeglaselt: „Püga, püga kadrikene“. Kui lambad püгатud, meisterdatakse käepärastest vahenditest nägu ja jalad ja miks mitte ka sabaots. Lapsed seovad lamba külge ka väikese pabersildi, kuhu kirjutada oma nimi, et peremehed oma lambad ära tunneksid. (võib kasutada ka lipse vms, et laps tunneks oma lamba hiljem ära).

Lisa 11.1 Tegevuste pildid „Ketra, ketra kadrikene, püga , püga kadrikene!“

Lisa 12. Kolmas keskus „ Kadrisantidel läksid kübarad/pearätid jooksmas“

Valdkond: „ Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“

Eesmärgid:

- Laps eristab kadrikübarate abil paremat ja vasakut
- Laps kannab ja loendab kadrikübaraid.
- Laps teab, et kadrisandid kandsid peakattena kübaraid.

Vahendid: looridega kübarad/rätid annid korviga.

Ettevalmistus: asetada kübarad ringjoonele, annid korviga.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Vanasti jooksis kadrisanti nii neid kui ka noormehed, kes kõik olid rietatud naisteks. Linadest tegid kadrid endale ilusad ja valged riided. Peakatteks olid erinevad looridega kübarad (Haavik, 2006). Teie kui tulevased kadrisandid, olge head, leidke endale üks kübar ja jää seisma sinna, kus kübar asub. Mari, Sina oled juhiks, kui Mari ütleb vasak, paned Sa enda peast oma vasakul olevale sõbrale kübara pähe. Kui Mari, ütleb, parem, paned paremal olevale sõbrale kübara pähe. Proovime.

Lapsed püüavad käituda vastavalt kuulnud juhiste. Harjutatakse alguses paremale ja vasakule.

Õpetaja: „ Mari ütleb vasak, asetad Sina vasakul oleva lapse ette oma kübara. Kui Mari ütleb parem, liigutad oma kübara paremal oleva sõbra ette. Kui Mari ütleb kaks paremale, liigutad ühe kübara paremale enda eest ning ka teise, mis Sinu ette satub. Proovime,“

Õpetaja teeb lastega koos tegevust, et lapsed mõistaksid tegevuse käiku.

Lisa 13. Neljas keskus „Oad, herved, järjest loe“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Matemaatika“, „Keel ja kõne“

Eesmärgid:

- Laps teab, et kadripäeval pakuti herneid ja ube.
- Laps loendab abivahendite abil.

Vahendid: herved, oad, 2 täringut, munakarbid või mõni samasugune ladumiseks sobiv alus herneste ja ubade jaoks, alused herneste ubade jaoks, oa ja herne pilt. Pliiatsid. Annid korviga.

Ettevalmistus: Lauale asetada 2 täringut, 1 täring on nt karbikaane sees, kus on herne pilt ja teine täring seal, kus on oa pilt. Alustel herved ja oad, kust lapsed saavad võtta herneid/ube ladumiseks/loendamiseks. Igale lapsele alus herneste ja ubade ladumiseks/loendamiseks nt munakarbid või mõni samasugune ladumiseks sobiv alus. Annid korviga.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Kadripäeva toidulauale kuulus lammas - oluline oli süüa palju lambaliha, et kari oleks hoitud, pakuti herneid ja ube, verikäkki, tanguputru ning tehti kama ja kamapalle (Haavik, 2006). Teie ülesandeks täna on täringute abil loendada herneid ja ube, et kas ikka jagub peoks.

Laste ülesanne on järge mööda veeretada täringuid. Esimene laps veeretab mõlemat täringut, nii oa, kui ka herne täringut. Kõik koos vaatavad mida täring näitab ning laovad nt 3 hernest ja 2 uba munakarpi ning loendavad kokku. Arutlus laste seas. Täringut saab veeretada järgmine laps siis, kui on veendunud, et kõik on järgi jõudnud. Veeretatakse täringuid ja laotakse nii mitu korda, kui on liikmeid, ehk vähemalt neli, kuid võib ka rohkem.

Lisa 14. Viies keskus „Kadrikarneval!“

Valdkond: „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Muusika“, „Kunst“

Eesmärgid:

- Laps käitub kadrikarnevalil viisakalt ja teisi arvestavalt.
- Laps riietab end kadrisantidele omaselt.
- Laps rühmitab erinevaid ande.
- Laps liigub muusika saatel.
- Laps joonistab kadripäevaga seonduvat.

Vahendid: Erinevad valged riidetükid, kangad, kübarad, sallid jms, laud andide jaoks. 2 x A3 paber. A4 paber igale lapsele, pliiatsid. Suuremad ehitusklotsid. Laud andide jaoks.

Ettevalmistus: Sättida valmis erinevad kostüümideks vajalikud riided, kangad jms. Laud, kuhu lapsed saavad kogutud annid panna. A3 paber sissepääsu juurde koos pliiatsiga. Silt kirjaga „Kadrikarneval“. A4 paberid ja pliiatsid. Ehitusklotsidest lammastele aedik(võib ka lastele töö jätta). Laud andide jaoks.

PS: Karneval võiks toimuda, kui lapsed on jõudnud kõik tegevused läbi teha. Tegevusteks võib kuluda, aga mitmeid päevi. Näiteks kahe päeva peale jaotada keskuste tegevused ning kadri-laupäeval teha karneval, kus pidutsetakse koos vana kombe kohaselt.

Tegevuse käik:

Õpetaja sissejuhatav jutt: Armsad kadrisandid, olete nõnda töökad olnud ja ringi käinud, et nüüd on aeg üheks peoks. Kadrisandid pidasid samuti pidu nagu mardisandid, kogunedes kuskile tallu (Õunapuu, 2001). Lähme vaatame õige meie ka, mis meie „talus“, toimub. Aga enne kui Sa sisse astud ole hea, riieta end vastavalt oma soovile.

Lapsed riietavad end kadrisantideks olemasolevate riidetega ning kirjutavad enne sisenemist oma nime etteantud nimekirja. Sisenetakse perekonnana. Kogutud annid asetatakse lauale vastavale kohale. Lambad asetatakse aedikusse, kuna soovituslik oli hoolitseda karja eest eriti hästi ning lambaid põeti kadripäeva paiku (Haavik, 2006). Ühiselt lauldakse ja tantsitakse. Liigutakse muusika rütmis. Süüakse juuakse, jagatakse saadud annid võrdseteks osadeks (nt õun neljaks jms). Korratakse teadmisi, mis saadi erinevatest keskustest. Lõpetuseks joonistavad lapsed oma kadripäeva kõige meeldejäävama tegevuse ning tehakse ühine kadripäeva kunstinäitus.

Lisa 15. Kasutatud kirjandus

Haavik, Õ. (2006). *Eesti rahvakombed läbi aastaringi*. Valdmaa, M. (Toim.). Tallinn: Kirjastus Argo.

Hiiemäe, M. (2010) *Pühad ja argised ajad rahvakalendris*. Tallinn: Kirjastus Varrak.

Lään, C. (2017) *Rahvakalendri tähtpäevi. Eesti rahvakombed väikestele ja suurtele*. Tallinn: TEA Kirjastus.

Õunapuu, P. (2001) *Pühad ja kombed*. Kirjastus: Tänapäev.

Lisa 16. Lugupeetud ekspert!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava ekstern Carolin Hussar. Kirjutan bakalaureusetööd teemal *Abimaterjal õpetajatele mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega*. Bakalaureusetöö eesmärk on koostada abimaterjal õpetajatele soovituslike juhiste näol, saada koostatud abimaterjali kohta tagasiside ning tagasiside põhjal viia sisse muudatused ja täiendused.

Palun Teie poolset tagasisidet koostatud abimaterjalile. Küsimustik on anonüümne ning saadud andmeid kasutatakse üldistatud kujul vaid selles bakalaureusetöös.

Tagasiside koostatud abimaterjali kohta

1. Kuidas hindate tegevuste eakohasust 5-6 aastastele lastele? (Tooge välja ka tegevused, mis ei vastanud eale)
2. Mida arvate tegevuste arvust ja mahust lähtudes eakohasusest?
3. Kuidas hindate abimaterjalile seatud eesmärkide täitmist läbi tegevuste?
4. Kuivõrd abiks on teadmiseks õpetajale ?
5. Kuivõrd abiks on õpetaja sissejuhatavad jutukesed?
6. Palun andke tagasiside nii mardipäeva kui ka kadripäeva keskuste tegevustele eelnevatele sissejuhatavatele rollimängudele. Tooge välja sobivused ja mitesobivused ning põhjendused.

Sissejuhatav rollimäng	Rollimäng sobib. Miks?	Rollimäng mitesobiv. Miks? Soovitused muutmiseks, põhjendus.
Mardipäev		
Kadripäev		

7. Palun andke tagasiside mardipäeva erinevate keskuste tegevustele. Tooge välja sobivused ja mitesobivused ning põhjendage.

Keskus	Sobiv. Miks?	Mitesobiv. Miks? Soovitused muutmiseks,
Esimene keskus „Mart, mardikene, tule		

appi!“		
Teine keskus „ Ei Mart see ilma laulu ja tantsuta saa,,		
Kolmas keskus „ Mardisant ei saa olla ilma maskita,,		
Neljas keskus „ Luba ma seletan Sulle mardikene!“ ehk „Mardipäeva alias“		
Viies keskus „Mardisantidel on pidu ehk karneval“		

8. Palun andke tagasiside kadripäeva erinevate keskuste tegevustele. Tooge välja sobivused ja mitesobivused ning põhjendage.

Keskus	Sobiv. Miks?	Mittesobiv. Miks? Soovitused muutmiseks.
Esimene keskus „Oh Sa väiksekene, kadrিতেkene“		
Teine keskus „Ketra, ketra kadrikenne, püga, püga kadrikenne“		
Kolmas keskus „ Kadrisantidel läksid kübarad/pearätid jooksmas“		

Neljas keskus „Oad, herved, järjest loe“		
Viies keskus „ Kadrikarneval!“		

9. Kuidas olete rahul töö vormistusega ning mida soovitaksite vajadusel muuta?
10. Kuidas hindate abimaterjali arusaadavust? Tooge välja arusaamatud kohad.
11. Millised on Teiepoolset ettepanekud, et abimaterjali täiustamiseks?

Taustandmed

Kui pikk on Teie tööstaaž lasteaiaõpetajana? (aastat)

Milline on Teie erialane haridus?

Kas ja mil määral tähistate mardi- ja kadripäeva oma rühmas?

Mina, Carolin Hussar

(sünnikuupäev: 09.09.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Abimaterjal õpetajale mardi- ja kadripäeva tähistamiseks 5-6aastaste lastega“, mille juhendaja on Marianne Olbrei, 1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; 1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2019.